

โคลงพิพิธพากย์

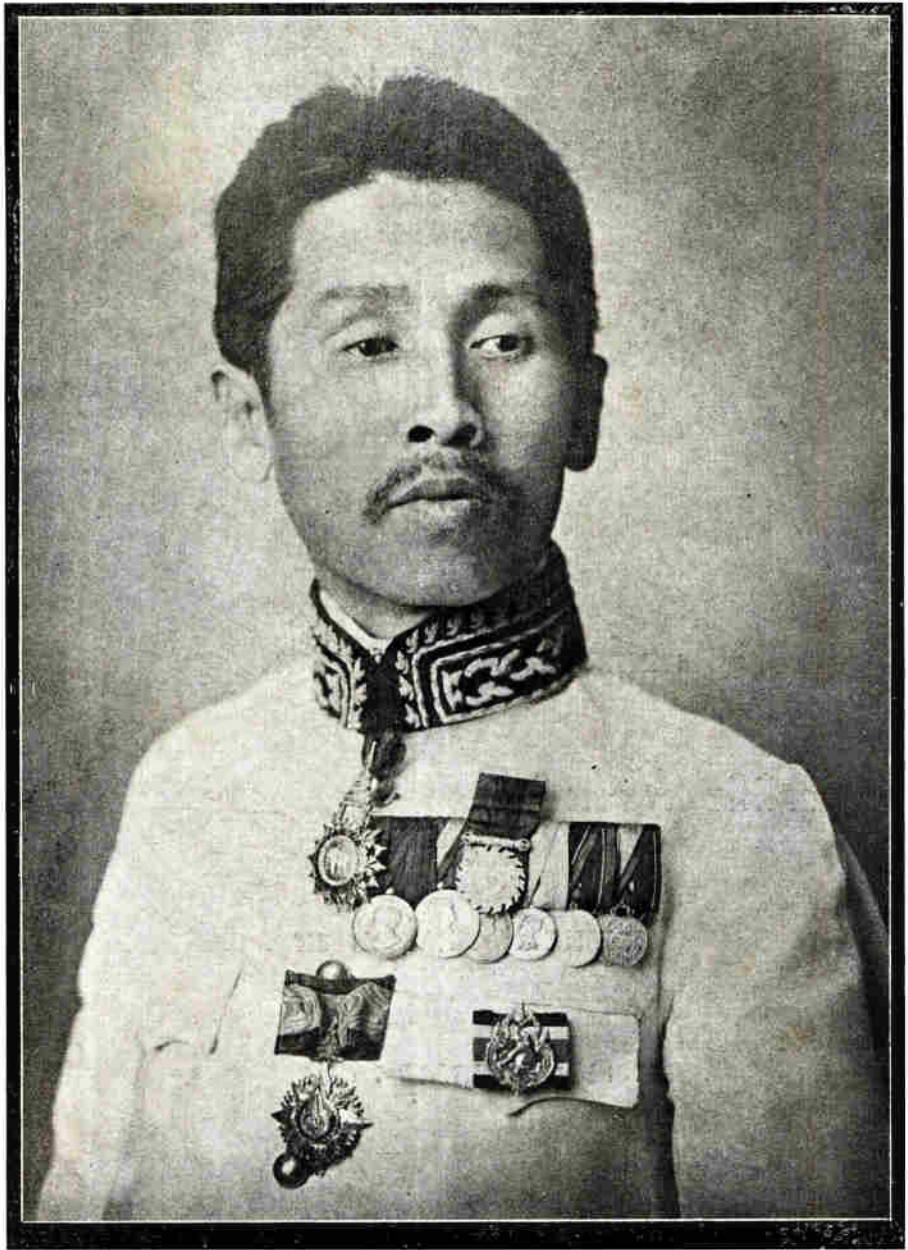
(หนังสือตกค้างในท้องสมุคของผู้ตาย)

แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายอุทัยวรรณ อมาตยกุล (พระยาราชพินิจจัย)

นะ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส

วันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2487

05/03/2566

นายอุทัยวรรณ อมาตยกุล (พระยาราชพินิจชัย)

2418 - 2487

คำนำ

หนังสือ โคลงเรื่อง^{นี้} กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณแต่ก่อน
ได้ขอแรงเงินตก^ว ที่เป็นสมาชิกหอพระสมุดวชิรญาณบ้าง ไม่ได้เป็น
สมาชิกบ้าง แดกรรมการเองบ้าง ช่วยกันแต่งเป็นคำโคลงคนละเรื่อง
แต่คงคุณแต่โทษของเรื่องที่ตั้งเป็นกระตุกความ^{นี้}นี้ แล้วตงพิมพ์^{นี้} ในหนังสือ
วชิรญาณ อนุโตมตาม โคลงสุภาวดี^{นี้} ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชวินิจฉัยไว้บ้าง โปรดให้พระบรมวงษา
นวงษ์^{นี้} ข้าทูลฉลองของรัช^{นี้}พระบาท แต่งบ้าง รวบรวมเข้าไว้เป็นเรื่อง
อันหนึ่ง ซึ่งได้เคยตงพิมพ์เป็นสมุดเล่มเด็กขนาดมื่อถือ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕
นั้นแล้ว แต่เรื่อง^{นี้}ที่กล่าว^{นี้} เป็นการที่แต่งคนละบทสองบท เช่นว่า
ด้วยความรักก็แต่งหลายคน แล้วมารวมกันในหมวดความรัก ความซัง
ความงาม ความเมื่อน่าย เป็นต้น ก็แต่งกันหลาย ๆ คน แล้วมา
รวมเข้าหมวดกัน เพราะฉะนั้น โคลงบางบทความจึงคล้ายคลึงกันบ้าง
เพราะต่างคนต่างแต่งมาประจบกันเข้า แต่โคลงเรื่อง^{นี้}ที่กรรมการหอพระ
สมุดวชิรญาณขอแรงให้แต่ง ซึ่งได้กล่าวถึงอยู่^{นี้}บนดิน เป็นขอแรงให้แต่ง
คนละเรื่อง เป็นต้นว่ากล่าวด้วยความรักก็แต่งคนเดียว จะเป็น โคลงกับบท
ก็ตามแต่ความพอใจของผู้แต่ง ไม่ได้กำหนด ความซัง ความเชื่อ ความสง
ไสย เป็นต้น ก็แต่งเรื่องคนเหมือนกัน แดกระตุกความ^{นี้}ที่แต่ง^{นี้}นี้ เด็ก
ดังกักกัน^{นี้} โดยการที่เป็นปฏิบัติตรงกันข้าม ซึ่งข้างหนึ่งเป็นความดี
ควรให้มี^{นี้} ข้างหนึ่งเป็นความชั่ว ควรระแยะ เช่นความหมิ่นแแต่ความ
เกียจคร้านเป็นต้นบ้าง เป็นคุณแต่โทษทั้งสองข้าง แต่ต่างกันตรงกัน
ข้าม เช่น ความช้า ความเร็ว ความแข็ง ความอ่อน เป็นต้นบ้าง

เมื่อแต่งแล้วก็ส่งพิมพ์ไปเป็นคราว ๆ กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณ
ในบัดนี้เห็นเห็นว่า โคลงเหล่านี้เป็นสุภาพดี ให้ทราบคุณแต่โทษ
ของความดีความชั่ว อันเป็นหนทางแนะนำในทางประพฤติชอบ
สมควรจะรวบรวมเป็นเรื่องเดียวกัน ส่งพิมพ์ไว้เพื่อเป็นประโยชน์สืบไป
พอประจบการที่หัดวงไกรกรีกา (ยรรยง บุรณศิริ) ถึงแก่กรรมลง
เจ้าภาพจะจัดการปลงศพ มีความประสงค์จะพิมพ์หนังสือจำหน่ายใน
การศพ จึงขอให้กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณ ช่วยเดือกหา
เรื่องให้ กรรมการเห็นว่า หนังสือโคลงเรื่องนี้ ได้เห็นสมควร
อยู่แล้วว่าน่าจะส่งพิมพ์รวมเป็นเล่ม ครั้นมีผู้ขอให้หาเรื่องให้ส่งพิมพ์
ก็พอเหมาะแก่การที่ได้อาริไฉไล จึงได้คิดรวบรวมส่งพิมพ์ขึ้นไว้
เพื่อเป็นประโยชน์สืบไป การกล่าวข้อความที่เป็นสุภาพดี แนะนำ
ในทางประพฤติดี จะกล่าวความตักเตือนกับเขาประการใดก็ดี ก็นับ
เนื่องว่าเป็นการแสดงธรรม ย่อมเป็นบุญกุศลยิ่งนัก เพราะฉะนั้น
ขออันถึงที่สุดแห่งการพิมพ์หนังสือจำหน่าย จึงสำเร็จด้วยผล แก่
ท่านผู้ไปปรโลก อันได้ออกนามมาแล้ว ซึ่งเป็นเหตุให้ปรากฏพิมพ์
หนังสือขึ้น นนเทอย ๗

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๗

สมมตอมรพันธ์

ประวัติ

ว่าที่นายพันโท หลวงไกรกรีธา

ว่าที่นายพันโท หลวงไกรกรีธา (ยรรยง, บุรณศิริ) เป็นบุตร
พระยาธรรมจรรย์ยานุกุลมนตรี (จำเริญ, บุรณศิริ) แลหัตถาเจ้าพระยา
ศุภธรรมมนตรี (บุญศิริ) มารดาเป็นภรรยาใหญ่ แต่เป็นผู้ดำรงวงษ์
ตระกูลบุรณศิริโดยตรง อุปบัตเมื่อวันพฤหัสบดีเดือน ๕ ขึ้น ๒ ค่ำ
ปีชวดยังเป็นเบญจศกจุลศักราช ๑๒๓๕ ตรงกับวันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๖
เมื่อยังเด็กอยู่ได้เข้าเรียนศึกษาอยู่ในความดูแลแห่งบิดา แต่ได้หาคูมาสอน
อักษรสมัยตามที่นิยมกันในเวลานั้น ครั้นเมื่อปลายแผ่นดินพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็ก
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๙ ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดบวช ๕ คำตั้ง
ครั้นมาในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาล
ที่ ๕ ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดขึ้นอีก ๒ คำตั้งเป็นเจ็ดคำตั้ง แต่เมื่อทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์
เสด็จคตเฝ้าพระราชาที่ตลอดของรัชพระบาทที่มีบรรดาศักดิ์ แด่บุตรมหาดเล็ก
ทั้งหมดมาช่วยด้วย ผลให้ตั้งเป็นทหารตั้งเป็นกรมทหารมหาดเล็กรักษา
พระองค์ ในยหนึ่งเรียกว่ากรมทหารราชวัตรรักษาพระองค์ ซึ่ง
เดิยวันพระราชทานนามว่า “กรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ของ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” หลวงไกรกรีธา (ยรรยง,
บุรณศิริ) ก็ได้เข้ารับราชการเป็นพลทหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ และได้
เลื่อนยศเป็นนายสิบตรี นายสิบโท นายสิบเอก ขึ้นไปเป็นลำดับจนถึง

พ.ศ. ๒๔๑๗ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรบรรดาศักดิ์เป็นหลวงสรจักรวานุกิจ มียศทหารเป็นนายร้อยโท กองร้อยที่ ๓ ในกรมทหารมหาดเล็ก รักษาพระองค์นั้น แต่ต่อมาได้ว่าที่นายร้อยเอกคงวัมราชการอยู่ตามกอง ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๒ ได้ย้ายไปเป็นผู้บังคับการทหารรักษาดำเนินำเจ้าพระยาตองนกลาง ว่าที่นายพันตรีอยู่จนเด็กทหารรักษาดำเนินำเจ้าพระยานั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ บิดาถึงอนิจกรรม หลวงไกรภักธีจึงได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับตระกูล ศดิยจุลจอมเกล้า ดำรงวงศ์ตระกูลพระยาธรรมจรรย์ยานุกุลมนตรี ผู้บิดาในตระกูลมุนีศรีสืบไป

หลวงไกรภักธีได้รับราชการแพนกวตเรือนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นข้าหลวงผู้หนึ่ง เติบรางวัลสวนนอกอยู่ ๕ ศก แล้วได้เป็นข้าหลวงผูกพันเงินในเมืองชลบุรีแต่เมืองพนัสนิคมใน พ.ศ. ๒๔๓๐ นั้น ครั้น พ.ศ. ๒๔๓๓ ได้เป็นข้าหลวงเดินรางวัลนาแต่ปัดนาในแขวงเมืองฉะเชิงเทราอยู่ ๓ ศก ครั้น พ.ศ. ๒๔๓๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นข้าหลวงชำระผู้ร้ายแต่เป็นข้าหลวงรักษาราชการเมืองนครไชยศรี ซึ่งในเวลานั้นอยู่ในกรมท่า ซึ่งเป็นกระทรวงว่าการต่างประเทศตั้งอยู่นอยู่ ๒ ศก แต่ได้ตามเสด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทวะวงศ์วโรปการ เสด็จออกไปพบกับรัชทายาทกรุงอังกฤษคราวหนึ่ง ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ เป็นเวลาที่มิราชการแผ่นดินคัมภีร์ หลวงไกรภักธี แต่ยังเป็นหลวงสรจักรวานุกิจ ได้เข้ารับราชการประจำการในกองทัพบก ว่าที่นายพันโท เป็นผู้ช่วยนายพลตรีพระยาอนุชิตชาญไชย

05/03/15

(๓)

(ด้าย, ถึงหนึ่ง) แม่ทัพ   เมื่อยังเป็นนายพลจัตวาพระพิเรนทรเทพไป
ราชการทัพมณฑลอุดรราชธานี รัชราชการอยู่ในมณฑลนั้น^{๕๘}พิเศษ ได้รับ
พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์   ชั้นมกุฎราชกุมารชั้นที่ ๔^{๕๙}
ภักทธาภรณ์ แด่เหรียญจักรมาตา   เหรียญรัชฎาภิเศกด้วย   เมื่อกลับ
จากราชการในมณฑลอุดรแล้ว   ความดำรัวยกยในศัหวดวงไกรภักธา
ตน้อยดงโดยมีพยาธิโรคภัยเบียดเบียนมาช้านาน   จึงได้กราบถวาย
บังคมลาออกเปนกองหนุน   ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓^{๕๙}   ได้รับพระราชทาน
สัญญาบัตรเปนหลวงไกรภักธาในกระทรวงกระตาคม   เบียดจากทิน
นามหลวงสรจักรานุกิจ   ครั้นต่อมาในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๕๗   โรค
วิธัสต์ดงซึ่งได้เคยเป็นมาช้านานกำเริบขึ้น   อาการกลายเป็นไข้สันนิบาต
ครั้นถึงวันที่ ๙ พฤษภาคมในพ.ศ. นั้น   เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ   ว่าที่นาย
พันโท หลวงไกรภักธา (ยรรยง, บุรณศิริ)   ถึงแก่กรรม   อายุได้ ๖๐ ปี^{๕๙}
กำหนดวันที่ ๑๔ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๕๗   มีการทำบุญที่บ้าน   ครั้น
วันที่ ๓๐ เดือนมกราคม   ได้ยกหีบศพมาเข้าป่าที่วัดสามจีนพระราช
ทานเพลิง   บุตรชายหญิงเป็นผู้จัดการศพ.

สำนักหอสมุด

สารบัญ

ความรัก	หน้า	๓
ความจริง	”	๔
ความเชื่อ	”	๖
ความตั้งใจ	”	๓๐
ความตระหนั	”	๓๕
ความดีชั่วร้าย	”	๓๔
ความหมั่น	”	๓๖
ความเกียจคร้าน	”	๓๗
ความอ่อน	”	๓๘
ความแข็ง	”	๓๙
ความอดทน	”	๔๐
มุทิตา	”	๔๑
ความกล้า	”	๔๒
ความเร็ว	”	๔๓
ความดี	”	๔๔
ความเจริญ	”	๔๕
ความมุ่งมั่น	”	๔๖
ความจน	”	๔๗
ความผิด	”	๔๘
ความชอบ	”	๔๙
ความโถก	”	๕๐

ความดันโคฐ	หน้า	๖๒
ความนิมิตา	,,	๖๔
ความถ้วรเด็วริญ	,,	๖๖
ความกระวณกระวาย	,,	๖๙
ความอดคกตึน	,,	๗๒
ความเบื้อ	,,	๗๔
ความเพ็ดึน	,,	๗๗
ความดำเขียง	,,	๘๐
ความเพียงตรง	,,	๘๒
ความหึ่ง	,,	๘๔
ความสุ้ภาพ	,,	๘๘
ใจรัย	,,	๙๓
ใจดี	,,	๙๓
ความงั	,,	๙๕
ความฉลาด	,,	๙๗
ความเท้จ	,,	๑๐๐
ความจริง	,,	๑๐๒
ความทุจวิค	,,	๑๐๕
ความสุ้จวิค	,,	๑๐๗
ความหวังใจ	,,	๑๑๐
ความท้อใจ	,,	๑๑๓

ค

ความเดินเต๋ย	หน้า	๑๑๕
ความระว้ง คือไม่ประมาท	๗๗	๑๒๐
ความนับถย	๗๗	๑๒๒
ความคหิมัน	๗๗	๑๒๖
ความทฤช	๗๗	๑๒๘
ความศุช	๗๗	๑๓๑
ความถตา	๗๗	๑๓๕
ความชถาศ	๗๗	๑๓๘

สำนักหอสมุด

สำนักหอสมุด

โคลงพิพิอพากย์

ความรัก

๑ รักใครจะรักแม่น ชนคนารถ
รักบ่อยากจะคดาค์ ดักนัย
รักใครจะมีอาจ เข้มเท่า ท่านนา
รักยิ่งมิอยากคด้อย นิราศแคต้วดักวัน
สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช เจ้าฟ้ามหาดชิริณหิศ
เนืองยังเสด็จดำรงพระยศ เป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช

๑ รักสันตผิตสันตไฮ้ ฮาดูร
รักญาตริรักประยูร ชอบแต้ว
รักคมเพื่อนพาดภุต ผิดเพิ่ม ให้แยะ
รักกุศตฤกษาคัตว คดาค์เมื่อเมืองถั่ววรรค

๒ รักสัตยสุจริตได้ คดคู้ว ถั่วสัตติแยะ
รักเทจจกนาคฤกษ์ โทษให้
มิรักแต่กวรสนุก ทกษัตนัค เจียงพ่อ
รักรอบรั กิจไว้ เทียงเฮอชวยผด

05/03๒566

๓
 ๑ รักหนักมักหน่ายน้ำ
 รักแต่พอเป็นกลาง
 ถึงรักก็อย่าวาง
 เกต้อกรักจักคดตายแก่

จิตจรจาง พัดหนา
 ยึดแท้
 ใจว่า รักเฮ้ย
 ยากพันพันตัว

๔
 ๑ เป็นคนควรรักแต่
 รักชาติตระกูลตงษ์
 รักจริงก็ควรจง
 รักยศรักศักดิ์ต้อง

ส่งดวงหงษ์
 เผ่าพ้อง
 จิตรโอบ เฮ้ยเฮ้ย
 เสพย์ ไท้ภูธร

๕
 ๑ รักเมียรักมิตรแม่
 หมั่นรักแสนรักใคร
 ใฝ่เทียบเท่าเทียมใจ
 รักพี่รักแรงกล้า

รักดีในย กัด
 ทอหัด
 รักขาด มะเฮ้ย
 ยิงพองพองพอง

๖
 ๑ ขาดใจไม่รักเจ้า
 ทุกข์เท่าทุกข์ทนทาน
 ขาดล้าล้นถาวร
 ข้านั้นคืนอยู่^{sp66}

จอมปราน คนนา
 รับผิดชอบ แทนเฮ้ย
 ปราชญ์ของสัตว์เดรัจฉาน

๗) ว่ารักเต็มเท่าด้วย

รักหากปากพาที่

ไม่จริงเพราะไม่มี

เป็นแต่คำคิดข้าง

ดวงซี วาตมโน

ทอดอ้าง

ใครร่วม ตายแต่

ต่อเจ้าโถมหญิง

๘) โดดงเดิมสืบแปดถ้วน

ยากจะหัดถักแฝง

ท่านเก็บคืบแจง

เหลือที่จะคิดค้น

ถี่ถวดง แด้วแต่

ผาดน

แจกเดือยค นึกเพอ

แปลกข้อศค้เคิม

พระยาศรีสุนทร โงหาร (น้อย)

www.thammasat.ac.th

ท่านักหอสมุด

ความซึ้ง

---

๑ ช้างรูปที่ร่างร้าย ช้างวงศ์ชิวชิมพาด ช้างถื่นทุกคั้นชัปราน ช้างมรุสเสี้ยงสัน	ำคาน ตาเฮย เมอดน ช้องชิต นักษณ ไส้ตรว้นฎาเสบย
๒ ช้างเมยเมือแตกว้าว ช้างบครยามกคัญญ ช้างอินชอกคัศุ ช้างทาสที่เกยจควาน	ใจตุ ขาดค่าน ช้างยง ช้างแน กจตหนตว
๓ ช้างโตใบเป็รียบด้วย ช้างทุกผู้พยายาม ช้างเฝ้าผาผนตาม ช้างเฝ้าช้างจำตอง	ช้างความ ทุกช้เลย บคบ้อง อดยทุกช้ เต็มอนา ทุกช้แทททนทาน
๔ ช้างพาดบ่พะพ้อง ช้างนั้กเดงเมมาจิตร ช้างที่โทษทจกริต ช้างชิวเซินชิน	พาดพิศม์ กระจ วิชอบ แน้ไตคดเกษม

๕	ซึ่งบัญญัติลงของ	บาปกรรม
๑	บาปจักตั้งสู่กรรม	หนักแท้
	ซึ่งบาปชอบบุญมา	เพ็ญเพิ่ม กุศลเดย
	บุญจะตั้งสู่แต่	อุหัจฉนทศวรรค

๑	ความซังซำพเจ้า	จัดหา
	ห้ามทเม่งพรพณา	แต่น้อย
	พอบระดับบัญญัติ	อย่างย่อ
	ยังมีอุกถองถ้อย	ถึถ้วนชบวณซัง

กรมหมื่นสิทธิไชยราชวงศ์

.....

เจ้าพนักงานหอสมุด

ความเชื่อแท้

- ๑ จักแสดงความเชื่อแท้ ตามประเภทบัญญัติ แจกด้วยวิทยา (Sciences) ๗
- ๑ วิชาเดชนึงอ้าง สักการคำหรับอ้าง ล้วนได้แต่เห็น ๗
- ๑ แพรชาตุนึงได้ มนัสคิดตรรกได้ นับเข้าคำนวณ ๗
- ๑ กระทบธรรมคำสั้น ชักเรื่องทงหนาน ออกไว้วิศถาร ๗

Physical

- ๑ เชื่อเน้การเกิดตั้ง แต่โต กัด ตายแก่คงมีใน ดึงนั้น เพราะเห็นปรตยักษ์ใจ คายู เตมोनอ เชื่อสิ่งทงสามชน จักได้ โทหด

Chemical

- ๒ เชื่อในคำหรับอ้าง รสา ยนแด ผิดต่างไล่ตามา แซไว้ ในตพณระกรตรา แรมซัว เขตเรย มดจะเมเนเกิดอได้ ดึงนความจริง

Mathematical ๓ เชื้อในคณิตศาสตร์ข้าง วิธี
 ใดส่วนเสมอกันมี เดวไซ
 มวกเสมอทุกค่าทั่ว ลักเท่า ไฉนา
 เบนตั้งเสมอกันได้ ทิวตั้งดับสรวพ

Mental ๔ เชื้อกรรมดีชั่วพร้อม เปรียงมี จริงเสีย
 ไครกอบจักเกิดทิว ดับเชื้อ
 โดยความชั่วแต่ดี เต็มสิ่ง ดมขอ
 เณกพิษนเยมศ์เสด็จเกอ กิงกานดระการผล

Mental ๕ เชื้อวิบากสองสิ่งนั้น คือเป็น จริงนา
 ผู้ที่ทาจักเห็น ชัดได้
 ผู้ที่อกอชมเย็น คงบัจจกช ฝดพอ
 เชื้อเช่นนควรให้ คอตงเพยรเจริญ

Mental ๖ เชื้อโลกเต็มด้วยเท็จ มุดมอง
 มากพจนมารษาปอง ชอบไซ
 ปดจริงไมตดกอง เกบหย่อน บ้างเดย
 เชื้อเช่นนควรให้ ดับสรวองสรวเจริญ

Moral

๗ เชื้อธรรมซึ่งออกข้าง
 เชื้อว่าทุกข์ทงมวญ
 แต่เหตุที่ก่อควร
 ทุกข์จึงดับแต่

อันควร ศรัทธาเที่ยง
 เกิดแท้
 ชักเนื่อง หนุนพ้อ
 คอคงเดิมเสมอ

Moral

๘ เชื้อที่ดับทุกข์นั้น
 อาจจตุตถกถิ่ง
 ความทุกข์ไม่กลับจึง
 เพราะไม่มีเหตุให้

มีจริง แดคะ
 ฆ่าได้
 แอมเอิบ กิจเคย
 ดับเชื้อภูตผล

Moral

๙ เชื้อว่าทางใต้เต้า
 มีอยู่จริงควรส่มาน
 เชื้อดีเลิศคือชญาณ
 ศรัทธาตั้งโตไปได้

ถึงสถาน คับไว
 เพิ่มได้
 อย่างยิ่ง แดพ้อ
 เขิกอ้างเปรียบเสมอ

Moral

๑๐ เชื้อว่าตัวหนึ่งแท้
 เป็นที่พึ่งคนหมาย
 ตั้งอันหม่นพินหาย
 ช่วยตัวพถันให้

เดียวตาย
 มุ่งได้
 หลากเปล่า เทียวเพื่อน
 คู่ขแม้วไกลเชียว

๙

๑๑	ข้าฯจะยังเชื่อแท้	ทุกพรรณ
	ข้าฯจะขอบเกษมสันต์	สั่งให้
	ข้าฯมตายทุกขสิ่งอัน	ตรายกาจ กวณญา
	ข้าฯจะชกชุกไถ่	เกษตรคำวอัครศรี
๑๒	ใช้กระวีชาติเชื้อ	ชาญกตอน
	จำแก่งจำอนุสร	แต่ได้
	ตามเกณฑ์วากยอาทร	เพื่อนัก ดอกท่อน
	ผิดถูกเหลือเกินไฉ่ว	โทษข้อยขอขมา
		เจ้าพระยาภาสกรวงษ์ (พร)

ชำนาญหอสมุด

ความสงสัย

๑ การขุดที่ตอภาคพร้อม ไตร โถกย์ ไตรเพทอัน ไตรปฏิภนอิศวรรพ เปนเหตุปรากฏสร้าง	บัดยบัน กล่าวอ้าง ตั้งขึ้น ทวเอย ดื่มคั้งกัษา
๒ ปรารถนาโดยนิกแล้ว ในจิตรคคตถางแคง คัษว่หนักหวากระแวง ลักษณะคั้งแล้ว	กลับแหง นึกนา สอดแคง ฤาแน่ ดงฤา เดห์แท้สงสัย
๓ เค็ดือบไคต์ ไตรลักษณะ กลับผิดเป็นชอบชัค ตั้งคั้งกับชัคคั้ง ปราศจากตามจริงน	ไตรรัตน เช็ดช เปนชว่ ไปแษ โทษนพถนคั้ง
๔ อนึ่งฉงนอย่แล้วอย่า ผิงกิจผิตชรรมน่า เม้นการชอบจกัฉัม ผิงผิงฉนผิตชอบให้	ค่อนท่า ก่อนเดย โทษได้ ฤทธิศุช บ้างฤา คตอดแล้วควรทำ

๕ ฌายกรรมตีชั่วแท้
 ๑ ผายกรรมตีชั่วแท้
 คุณโทษข้อมมีใน
 ตามแต่เหตุบ้ำจ้าย
 ห่อนวิบตีปากขาน

ตั้งไต้ย ทำญา
 ที่นั้น
 ตกแต่ง นั้นนา
 มากน้อยคอยสนอง

๖ กองตั้งไต้ยนี้แท้
 ๑ กองตั้งไต้ยนี้แท้
 ส้มเด็จบรมทศพด
 ก็อ้อมิตรคิดตามผจญ
 มัดับหกนับได้

อกุศต ขรรคมเฮย
 พากย์ไว้
 ในวิบัสต์ สำนานา
 หึ่งตั้งนิวรณ์ธรรม

๗ จำจะใคร่พั้นเร่ง
 ๑ จำจะใคร่พั้นเร่ง
 คงค้อยต่างส่งกา
 ยตเยียงที่ปรีชา
 ห่อนหย่อนวิริยร้าง

ศึกษา ไปแต่
 เด็อมบ้าง
 เชิงปราชญ์ ทำนญา
 เร่งรู้เร่งเรียน

๘ เพียรพั้นต้นเทเหิน
 ๑ เพียรพั้นต้นเทเหิน
 ย่อมศรัทธาเป็นหลัก
 ฤาตุอริยมรรค
 จึงได้รั้งต้นสัดอกแก้ว

ยากนัก หานานา
 มันแต่ัว
 มตะเกศ์ เดิศญา
 ความชนผงเกษม

ความตระหนี่

- ๑) **ตระหนี่ทรัพย์คู่จักษุ** แรมตน
ตระหนี่วิทยาคม ห่อนได้
ตระหนี่กรุณาชน เขาชอบ ญาพ้อ
ตระหนี่กิจการจักให้ จุนไม่มี
- ๒) **ตระหนี่สัมมัตถแม่** ชัดบุศ
ตระหนี่เส้นให้แห่งนุช หน่ายร้าง
ตระหนี่นทวิจกเชื่อมสุด แรงทศ ถอยนา
ตระหนี่ตั้งการก่อสร้าง ไร้ไ้ไร้เรือนงาม
- ๓) **ตระหนี่ตั้งยาคของชื่อ** ถือคิด
ตระหนี่อริมิตรญาติฉินท์ ภาคนัท
ตระหนี่บุญเกิดบาปบุญ โญยัง นาพ้อ
ตระหนี่บาปเพิ่มบุญแก้ ปลดเปิดองทางอบาย
- ๔) **ตระหนี่เพียรจักรอบรั้ว** ฉนโต
ตระหนี่คิดทำสิ่งไร ห่อนแก้ว
ตระหนี่เสพยาบปราชญ์ใคร จักสั่ง สอนนา
ตระหนี่มัทจรแก้ว คจากได้เยยเณ

๕	๑	ตระหนี่ยาเกิดโรคร้าย	รุนแรง
		ตระหนี่โรคโรคแดง	เหตุมต่าง
		ตระหนี่รศสามัคคีแดง	จางจิต
		ตระหนี่เสพยาหารข้าง	ชีพนพณัฐ
๖	๑	ตระหนี่ถ่านชนหอนชน	เรือนคน
		ตระหนี่เครื่องอาหารนกด	แต่เค้รำ
		ตระหนี่อาวุธจน	ใจเบ็ดยว
		ตระหนี่อักษค้อยู่เหย้า	มีดเพียงไพรพนอม
	๑	หกบทกำหนดเค้า	คำขยาย
		ดุจดรจนแรกจักผาย	โษษฐพรวง
		ความเพยนิมิตจากหมาย	ใบเหมาะ นาว่อ
		กักกชกชชชชชช	ค้อยนชชชมา

พระยาอภัยพลภักดี (ม. ต. อุกฤษฐ)

เมื่อยังเป็นจมนันต์ฤทธิพิณไมไกร

ความสร้อยสร้อย

๑ ความสร้อยสร้อยนั้น เกิดในไตรชน ต้นทวีปยศักกัตตนะ มีโทษมากแน่นอน	นิษผล แน่น แน่นแน่น พินพินาศ นาค้อ บ่อนเบยเบยผลตัญ
๒ การคจรรจับไว้ รู้ไปมากไปแสดง เร็วโทษทัณฑ์แรง ชนิดนักเหมายกร้อย	ไปแดง มากน้อย ตามเทวก์ พรวดไอ้ท่งคน
๓ ธนสารจำหน่ายเกอ มักหมดไม่มัน เหตุดมเดห์พจมาน เห็นศุขช่อให้	กุดพาด อยู่ได้ ดินด้าย นก้นอ โทษตาเหี้ยมแดง
๔ กำถงยศทวีปพร้อม ช่อจ่ายไปคิตทุน ด้ายทวีปเหล็กเป็นจุน ได้ศศิณี	ไพร่มุถย์ เพลงเพอ ยศน้อย ด้วยพ้อ อกไอ้อาตุร

๕ มากมุดแบบฉบับแม่
 คงพิเนาศเดออาจพวาก
 เกี่ยจคิดปล่าตรอยยาก
 คงจะบ่าราคผู้

ปราศจาก สงวนเฮย
 ตั้งรู้
 แต่ต่นุก ตันานนา
 ปราชญ์สั่งขงสรรเดริญ

๖ เพตินตุ่ยตุ่ยแม่
 โดยเดศจักชักพา
 ชอบประพศคิตแม้นชณิมา
 คอวเก็บเก็บข่าไค้

พรรณา มาภา
 โทษให้
 ประมาณเหตุ การแผ่
 จ่ายทงเดี่ยตุญ

๗ ต้มบวรนทุกสิ่งแต้ว
 คอวจ่ายทำไมคี่
 ให้เปณถิ่นชนัน
 จั้งจะเจริญบ้อง

จักท้ว อิกนา
 พอกพ้อง
 ยมมาก
 บัตรายไค้ถลถกนั

๘ คันทามาว่าไค้
 พอเพ็ชเปนที่ตำ
 ตุแรกเริ่มวิธา
 ไตแผกโปรตแปดไน้

เปณชรรม เนี่ยมนา
 เห็นยกได้
 พรรณกถ่าว
 เพ็ชเป็ชต้องปลตเขตตา

พระยาศรีวรพงษ์ (ม. ว. จิตร)

เมื่อยังไม่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์

ความหมั่น

๑ แดงเหตุเภทหม่นเบอง หม่นจิตรหม่นกายา รวมด้ามหม่นบ่นปรา ภาศยชั้วฉิตต็ต้อง	ล้มหฐา ณะหา หม่นพว้ง กฎแบ่ง ชไมแ่ โตกยแก้แ่ฉรรม
๒ หม่นคิดสุ่จริทให้ เฉกพระศรีสรวัเพช ญาณคัตติอวิชาเต็ด เพวระจัตราทานหม่นสุ่	ล้ำเรัจ ครวัสุ่ คัมหมค มุดนอ ฉกคตังชนคั
๓ หม่นคิดทุ่จิริทวัชน จัตราหวั่นพวั่นงำคน กีนนชนนังกงวด ล้มจัตราบล้มค้อง	รณกมด ชั่นช้อง หวั่นชวั มวันอ คิตหวั่นดงหวทัย
๔ ความจริงฉลาคกถำวถวั่น ตรงค่อราชชคิตร์ ฉตระโลกไบนวัจน พจน ฝงหม่นปดคัยย	ฉุ่นทร ฉวัยวัย วากย้งาย พถันพ้อ หม่นพวั่งวจา

๕	หม่นซักโยงสี่อชู้	ชายหญิง
	หม่นสี่อเล็กคประวิง	ถ่องซ้า
	หม่นยุแบายแบายอิง	ชวดไอ๋ อั้งเฮย
	หม่นยักตหนักถั่วกถั่ว	หม่นเพี้ยผิตธรรม

๖	หม่นคางของถุกช้อ	แพงชาย
	หม่นรับจ้างโดยกาย	รับใต้
	หม่นราชกิจหม่นหมาย	ออย่าประ มาทเฮ
	หม่นล้ำกุกตั่ว	กอบคองหม่นกาย

๗	หม่นชะโมยหม่นดวง	ฉักฉก
	หม่นฉิ่งราวคัตพัก	หม่นปล้น
	หม่นยักหม่นยอกยก	บั้งหยิบ ฉัดเฮย
	กิจชวีในกายตัน	หม่นเว้นเวรกาย

๘	ตวงเตี้ยตวงจิตริให้	ชวดดี โทฤฎ
	ภาคย์กถั่วอญัยมี	แมนแมน
	กายกอบกิจทวี	เบ่งเช่น กั้นเฮ
	หม่นชวดตวงคัมแคน	หม่นวิหม่นลบาย

หตวงราชพงษ์ภักดี (ม. ว. วิน)

ความเกียจคร้าน

๑ ผู้แต่งวงศ์ขลุ่ยระนาด	ควรวางน เดี่ยวเฮ้ย
คร้านแต่ทุกขัชรามาน	เมื่อน้ำ
แต่งขึ้นประจุนั่นนาน	นับโคก ไซ้พ้อ
คร้านเกียจเพราะอะไรซ้ำ	ขัดข้องชอกถาม

๒ พ้อเขย ยามจะต๋อง	ทำโต ถัด
ใจเต็มตามใจ	จึงคร้าน
มัดแดดมัดฝนไป	โพ้นพ่วง
“ขอเกียจจกิดกตด้าน	ฝ่ายร้ายฤาหนอ”

๓ “จกร้ายบ่ร้ายหยิ่ง	เห็นเอง ได้ดเทอญ
ควายจะฟังเพลงช่อ	ยากรู้
สุดใจชอบใจเกรง	ใจอื่น ไซ้พ้อ”
“ขอพี่แนะนำผู้	เกียจนั้นเป็นไฉน”

๔ “เกียจทุกขั ในฟากโพ้น	เกียจดี แน่เฮ้ย
เกียจจกิดมกัท้อม	โทษแท้
สุภาสีศวาที	ทานเทียบ ไฉน”
“ขอพี่จงกล่าวแม่	ชอบเค้าควรจำ”

๕ “ เกียรติเวียนมาราศรีวิทยา ยิ่งนา
๑ เกียรติกอบกิจหากิน แดบทั้ง
เกียรติเก็บทรัพย์แด่ดวงมา เป็ต้องเปด่า
เกียรติต่อทุกศตต้อง ตกห้องนรภานคี่”

กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย

ชำนาญหอสมุด

ความอ่อน

๑ อ่อนเบญจางค์จิตรน้อม นอบไตร วัคันชัย
 อ่อนประนคภูวไนย นารตเจ้า
 อ่อนวันทิตเทพไท ทุกถัน สัตถานเฮย
 อ่อนนบมรพเทวเจ้า คำผู้ครูสอน

๒ อ่อนองค์เอียงฝ่ายพอน แฝงถวาย กรเฮย
 อ่อนเมือทอศกรกราย ภัทรินท
 อ่อนตักษณภักตรชาย เนตรต่อ เนตรฤ
 อ่อนอรเวออ่อนคว คู่ช่างนางอุมา

๓ อ่อนอุสาหะเป็ลย ปดกเพ็ลย
 อ่อนซึ่งกำดั่งเค็ลย สดตเค็ลย
 อ่อนฤทธิเค็ลยหมักเค็ลย สรรพะ การนา
 อ่อนสติปัญญาเย้า ขริเยัยโยไฟ

๔ อ่อนใจไม่รอมรู้ วิทยา
 อ่อนคี่ก่งสงครามรา พระกรวด
 อ่อนไวยมไวยว จาไม้ ว่องตุ
 อ่อนซึ่งเขวอนเขตพดัด พลาดท่าปราชัย

- ๕
๕ ๑ ^๕ อ่อนหวานจากแจ้ว จับใจ ชนเขย
อ่อนกิริยามาไศรย ^๕ ตู้อัดดิน
อ่อนมารยาทรโย ^๕ ยดสั้น ชมนา
อ่อน โยษฐ์สุดจิตดิน ^๕ เด็ดเนื้อเจือทรง
- ๖
๖ ๑ ^๕ อ่อนฉันทานกอบเกอ ^๕ การคา วรรณช
ในหมู่พราหมณ์สัมณา ^๕ พฤทธิพร้อม
ใจไม่คิดมีมา ^๕ นะหมื่น ปมาทเส
ประพฤติความอ่อนน้อม ^๕ เนื่องได้เกียรติคุณ
- ๗
๗ ๑ ^๕ อ่อนจิตรคิตคำเข้า ^๕ ทุกทิวา
รภกพระไตรรัตนา ^๕ นบไหว้
ผลพื่ออ่อนจักพา ^๕ นำตั้ง เกษมเส
กนิภยันตรายได้ ^๕ เดชทรงมีศรี
- ๘
๘ ๑ ^๕ การปฏิบัติอ่อนเฮอ ^๕ ขาทร
ตามบุรพจาวัยอ่อน ^๕ ถึงถ้วน
หมั่นจำประพฤติชน ^๕ นึกนั่ง ส่ายเสย
เป็นภักทภาค์ถ้วน ^๕ เด็ดได้สัตว์ดี

- ๘๘ แม่ผู้ทุกข์ท้อวันทิดี   ทุกวัน   คั้นเอ๋ย
จิตรว่ซ่อนต่อลัดคว่สรรพ   มนุษย์พร้อม
มีผลมากกว่าพรรณ   พรหมวิ   ทวารแยะ
คุณอื่นอีก โอบอ้อม   อ่อนน้อมสนทนา
- ๘๙ กต้าววาจาอ่อนถ้อย   ดั้นหเส่นาะ
มีรศกถาไพเราะให้   เวียงร้อย
ตะเยียดอ่อนฟังเพราะ   สดับไม้   ระวังแยะ
ชนมักชมไว้หน่อย   อ่อนน้อมคุณ
- ๙๐ หญิงประพฤติกต่าเคย   บัคยัคี
ทำเท่าที่เต็มอกคั้น   นาฏพร้อม
ถกตจิตรคิดดีความ   ภาคือนอก   คุณแยะ
ด้วยปฏิบัตีอ่อนน้อม   ต่อผู้ภักดา
- ๙๑ ดั่งความคิม้จิตรเขื่อน   อนุต้ง
ศุภสมานมิตรธรรม   อ่อนเอือ
ด้วยมีพจนสุนทร   ทางอ่อน   หวานแยะ
ยกย่องธรรมเกอ   กอนอ้างทางเจริญ

๑) ขอนเคารพนมพระเจ้า

จอมกระษัตริย์

พระยาราชโยชาจัต

จตุไต้

นาม โคตงอ่อนรอนรัต

เวียงรจิตร ถวายแผ่

ประคัมหมอพระสุมตไว้

อยู่ตั้งดินสุวรรณค์

พระยาราชโยชา (เผื่อน)

ความแฉง

- ๑ รมิตบชกตกษณเมือง บทแฉง
 ตือองออย่างตือชวแฉง แฉงไ่ว้
 ชากกรกกิจจวิตแปงตง เบือยณแปตก กั้นแฉ
 ต้มเชปถ้ำแฉงให้ เหตุแฉงแฉตงผต
- ๒ แฉงบญญาหยังรัฐ บายบญญ
 เห็นถว้างทางโทษคุณ กอนก
 ไตชอบกอบการหนุณ หนายชว ใฉยเนอ
 เฉงชัพหลบชวต หลตกร้างทางพาด
- ๓ แฉงใจปางบวยโกต ฐัพนต
 ออมบ้ออกปากคตัย ไตกเศร้า
 ตรวจตฤกพิจารณบญจ ดกนชเสฉม ตตายแฉ
 เห็นประจักษ์จวบเค้า ช่มได้ใจเย็น
- ๔ ชนตแฉงจคตวตง มชยตต
 ค้าเผตแฉบวธอนตต อตกตณ
 บเคอชเคยตแฉนทต ทานตอม แทนนา
 วายพิมตบับคน ชาติพนไทยผง

- ๕
 ๕) แฉงการชาญณดาคร^๕ รอบการ
 ดันทักจัดงาน ถูกฉวัน
 เปนแบบแยบบริหาร หากเรียบ ร้อยพอ
 การบคังคางฉวัน ด่วงแฉวเร็ด
- ๖
 ๖) แฉงคักครักครวฉแพ^๕ แฉฉนะ กอนฉญา
 คิคคาคากัดฉฉะ สักคร^๕
 ฉางรายค้ายพฉฉฉะ ฉ่างแบบ บรرفเศย
 ฉองฉาฉอกรบฉ^๕ คักได้ ฉายฉฉฉฉ
- ๗
 ๗) ราชกฉการคอบคัก^๕ แฉฉฉฉ
 ไปเพ็ดฉฉพฉฉฉฉฉฉฉ ฉองฉฉฉ
 คฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉ
 การบคฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ
- ๘
 ๘) แฉงแฉงรฉฉหอบหัด^๕ หาบฉฉ
 หามแบกยกรอฉฉ^๕ บาคฉฉ
 ฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉ
 ฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ

- ๘๙ ความช่วยชีวิตให้ ผูกพัน
เข้าบ่อนเต็นการพนัน เก่งถือ
- ๙๐ คมเหล้าดับฝันกัน ซาบ พวดแฮ
แข่งฤไทยด์ทกท้อ สัตะทงฮยาด์มาน
- ๙๑ แขงกายกระเดื่องค้อ ถ้อคน
ไบนอบนบอศีร์ชน ใหญ่่น้อย
- กรายเฉียดเฉบบ่ยด มารยาตร หยาบนอ
จำรบดำหนถ้อย กระทบทงบาดหมาง
- ๙๒ แขงเก้งเรงปากทง ผมผ
ผมผ
- ถวยฉกชกค้อยฎา ตอปปด้น
- พินแทงแย่งชิงถ้อ อำนาจ คนหา
แข่งเท่าแข่งไปพิน โทษเท่าเร็วถิ่ง
- ๙๓ แขงใจเจ็บแสบสู้ ฮตทน
ถามไ้รบจริงจน จอมม้วย
- ชนชิตเวียงค้ปด้น คบคิต ไม้แฮย
- แข่งบ่เพยนพจนถวย ชนคิตถ้อถ้อพาด

๑๓	แข่งสรรพพัศุไว้	วิญญาณ
	โตหรัคน หิริญญาณจัน	อ๊กไม้
	คิตาเหล็กกอมภาว	ชุระเดร์จ ได้จ่า
	แขมบ่แขงเกินใช้	เช่นน้ำใจแขง

๑๔	แขงปากชั้นขัตถอย	คำส่อน
	โครกถ่าว โอวาทวอน	คั่งง้าง
	หาเดศเด็คคดอครอน	รานชอม
	คิตรกระเต็องกระค่าง	เดี่ยเฮย
		ตั้งนคนณิน

หดวงโกษากรวจารณ (อยู่) เมื่อยังเป็นจำข่านญทวด้าว

ความอิจฉา

- ๑ ความอิจฉาเกิดขึ้น คนใด
 พากิจิตรไม่มองได้ สัตว์
 มั่งนุ่น่านทยานใจ เจียนคลัง
 เพราะตฤกครของคณคิน ำชาคณณา
- ๒ ชายใดเมียร่วมห้อง ดองนาง
 มัวรักห่อนเป็นกตาง ขยได้
 คงเกิดวิเวทวาง วายวุ่น กั้นแ่
 เพื่ออิจฉาอยากให้ ร่วมหองแต่เดี่ยว
- ๓ แม้ผิวแล่นดีวาคิข้าง คนเมียร นัยเฮย
 เห็นหำงเมียรหดวงเตี้ย หอนเออ
 หตงเฝ้าแต่เคตาเคถัย ชมช้น
 ความอิจฉากอเกอ เกิดชนทนใด
- ๔ ปองหาขอผิดให้ มีมา
 หวงเพื่อให้เชานิรา เริศร้าง
 ห่อนคิคว่าวาคณา คณเท่า นนแ่
 ผัวจึงไปไกลข้าง คิตได้คตายหัง

๕ ๑ บางชนยถำนน

มทรพย์

ด่มบค้อเนกนัม

ไชน้อย

ขำทษย้อมคังคัม

คิตติจ ฉาเอย

โทมนศ์ห่อนออกถ้อย

อติอนคณทรวง

๖ ๑ ยถำนมัยคัง

คานหาม

ด้องหัตถ์ประดำนกันตาม

คิตค้อย

อิจฉาว่าคณงาม

เงื่อนทำน เจี้ยวพ้อ

ยกแต่กันหิวห้อย

หากให้คนเห็น

๗ ๑ อ้นชนอย่างเช่นช

โฉคณา

ห่อนคักสินชด้องเงา

ชโงกม้าง

ซึ่งทำนกับคัวเรา

โฉนห่อน เขียมเฮย

เพราะกุกศทำนดว้าง

ดั่งให้คู้ชเกษม

๘ ๑ ความอิจฉาห่อนผู้

ดรวเสริญ

ชอบแต่เหล่าพาดเพดิน

พรำเพ้อ

กตวเกิดออกทำนจะเกิน

กว่าภักตร์ คนแฮ

คิตติจฉาเก้อเก้อ

ถึงมำกว่ามอ

มัทิตา

- ๑ โปรดเกล้ากระเรื่องให้ แล่ตงมู ทิตาแฮ
 คือส่วนธรรมเอกอคม เด็ดดา
 เครื่องเกียดเครื่องกันทุ วารดี วเทิดเฮย
 ล้มญะศพรหมวิหารคำ จิตรชนเคียงพรหม
- ๒ แปรคความเปนผู้ประ เเทิงใจ
 ในศิวิธมบคิไกร อื่นพอง
 หวงเพื่อยังยืนใน สรรญศุช เซานอ
 ใช้คิดพิพพันชอง เกดศกถัมกตัตทรวง
- ๓ ซึ่งม้กระมดเวศร้าง ฤษยา
 โอนอ่อนเอิบปรีดา ช่มช้น
 ปางยदनิกรประชา อินเสัพย ล้วดีดีแฮ
 ไปทะเยอทะยานพน ไผ่กงเกียดกัน
- ๔ พดอยเพดินปราโมทยปดม เกียรติไกร ทานนอ
 ซึ่งเสัพยด่มบคิประไฟ เพร็คแพ้ว
 ว่าจ้งถิริฐไน ศิริยั้ง เทอญแฮ
 นิตกษณนมุทิตาณัว เดรั้งจันชบวนธรรม

- ๕ ผิดแจกแตกต่างกัน
บรรยาย
พอแจ่มชัดก็ขยาย
เรื่องจริง
ความที่มุ่งจิตหมาย
เพื่อท่าน ยืนญา
ในตมภในยศทั้ง
คู่ชวรวงศ์รวเดวีญ
- ๖ ปางใครตฤตาแก้ว
เงินทอง
เปรมจิตศศิปรองคอง
ชอบชั้น
ว่าท่านจงประทับประคอง
ดาบยัง ยืนเทอญ
นักรบพิศาน
มือองแผ้วภูตผล
- ๗ ปรารภถึงยศเจ้า
จอมกษัตริย์
อุกฤษมาตยานุมัศย์
เดิศจ้า
เพื่อท่านจงเจริญสวัสดิ์
ในยศ ยืนแซ
สิ่งช่วยยกตถายกตำ
กระทบให้มัวหมอง
- ๘ ได้ตัดคับคู่คู่อภัย
สรรเสริญ
ในกิจสุจริตเจริญ
ชอบชวรวง
ปราโมทย์ยิ่งกระมลเพดิน
ความชอบ นัสนา
หวังทวงกตศัพททั้ง
เกริกหัด้าถาวร

- ๙ ปางไครตตศุขปถัม ปรีดี
 ด้บายจิตรด้บายกายทวี่ คำเข้า
 พดขยเอบอ้มศุขศรี เสาวภาคย์ นันนา
 หวงทานยั้นย้งเฝ้า ศุขด้องเสัพยเสวย
- ๑๐ อย่างหนึ่งขมขื่นด้วย อาญ
 พรรณศุขกำถังตุ เซียวรุ
 ไครด้บคิดสาธุ การเพื่อ ยั้นแ
 นี้ก็มุกตากุ จิตรให้ ใต้ส่านต์
- ๑๑ ปราโมทย์ในผู้มัน ชนมา ยุแซ
 ยั้นย้งพรรษกาดคตา กว่าร้อย
 ทุกวันทุกเวลา ระไระระวาด กายแ
 ไรคไม้บ้ราคถ้อย คตาค้างบางถกนธ์
- ๑๒ ยตไครประไพแผ้วม่อง ผิวพรรณ
 งามประเสริฐด้บด้รพ ถึงพร้อม
 จุงจิตรยั้งหญหรรษ ประเท็งขึ้น ท่านนา
 ปรองศคคิดจิตรคคค้ม ชุ่นชุ่นกระมถมัว

๓๓	ปราโมทย์ความคั่ง	กำลัง	ทำเนา
	กายกับปรีชาขตั้ง	เดิคนผู้	
	แรงกายอาจจักพัง	เดิกพ่าย	ปโดยฤ
	แรงฉลาดอาจจักรู้	รอมต้นสัตว์พการ	

๓๔	ปฏิภาณการคดองพร้อง	พจมาน	
	คดีโดยชักกรรมชาญ	ไมของ	
	ยดใครเสร์จอาการ	ตุจกต่าง	นอ
	กอบประเทงจิครพ้อง	ชันชัน	เสนอนสอน

๓๕	ส่วนหนึ่งซึ่งประเสริฐดี	ชาติวี	
	คือกอบภิจดามัคคี	พวกพร้อม	
	จิครกายวะจิม	เมตรมิ่ง	กันแฮ
	ทตบที่แจงนอม	เสนหีบตมดมัคตมาน	

๓๖	ใครดำรงอิฐูด้วย	ปราณี	กันหา
	จักตบสัตว์พรความดี	ทั่วอัน	
	จำเวญรุ่งเรืองทั่ว	ทุกคำ	คินเฮย
	ความเลื่อมแต่ทุกขัตวน	เด็กต่างมตายสูญ	

๑๗ ยถาใครที่พิรภพพร้อม   เพ็รียงกัน
 รั่วมจิครสนิทเดินที่กระเด็น   มันแล้ว
 ประเทิงจิตรอภิมรณพัฒน์   พดอยชั้น ชมนอ
 เพื่อก่านจำเวญแล้ว   ยิงเข็สมัคส์มาน

๑๘ มุทิตากว่าเด็คส์วัน   กตายกตาย
 คือกักตัวเป็นปริยาย   อัดถ้ออ้อม
 เยืองอย่างห่างแบบหมาย   อนมัค คนนอ
 ปราษญ์ไพบรคเมตวจิตรน้อม   ที่อ้อเตเจิงเหิง

พระยาอัครพณฺธุ โสภณ (ม.ว. หนู)   เมื่อยังเป็นพระสตุ่งศุคักกฤคย์

ความซ้ำ

- ๑ ซ้ำวรั้นขตาดคว้าน   ถตายผต
 ซิ่งแย่งแข่งขันชน   วิตนา
 บตคียบอกนัตน   หนได้   แดแฮ
 ซ้ำจกให้ โทษซ้ำ   ดุดันเลี่ยสนม
- ๒ ซ้ำชอบผิดผ่อนแม่   ด่มจิตร   ชอมนา
 ซ้ำถุกอ๊กหลายชนิด   แนใช่
 ซ้ำห้ามว่าซ้ำคิด   กั้นพาด   ก่อนพ้อ
 ซ้ำไม่ชอบหมายได้   เนนได้กรอมกมด
- ๓ ซ้ำคิดวิหใช้   กตอบาย   คตอดนา
 ทรองแตงอ๊กขรหลาย   เด่ห้อาง
 ตรีดรรพกิจบรรยาย   ฤพลีตยง   พต่าเตย
 นานยอมเป็นคุณข้าง   ฝ่ายซ้ำเป็นกร
- ๔ ซ้ำงามตามนบเบอง   เบาราน   กถ่าวฤ
 ขตย่างพยุหปาน   นาคเตอย
 ภิกขุคชนงพาด   ยรยาคร
 อกมทซ้ำมาเพชย   ฝ่ายพ้ององนงาม

๕	๑	ข้าพราะเส่นำนา	กระแด้เลี้ยง
		ฟังชัดดีทถำเนียง	แจ่มแจ้ว
		วักจิกพิพธิเพียง	ค้ำกต่าง ครอบงา
		คำคอมขอมครแด้ว	บ่พตงแผตอคำ
๖	๑	ข้าชอบรวยกดินฟัง	เด้าวคนธ์
		เวอยเรอยกระแด้วน	เอื้อเทื้อ
		ชนต้องม่วายชน	คำชน ชมนา
		รักอยรัฎเทื้อ	มันมั่นหมักจาว
๗	๑	ข้ากัษประณคเกอ	เกตาทำ
		หัดกกิจอภพะทะกัม	แกะแต่้ม
		ทุกอย่างช่างผู้ข้า	นาญณัต นันนา
		มั่งมันกันคดอนแกตัม	สันทมันแผตม
๘	๑	ข้ากนจัดกร่อยเบ็รยว	เค้มชม เผ็ดเฮ้
		ผาดเผอนหวานมันชม	คิบ้าง
		เบือเมาทนยม	ดู้บคิม
		ถรรพรคกำหนดอ้าง	เพราะข้าชิมตอง

๘ ข้ามเจดีย์ตั้งตวน

ดีด

คมคิดพิศพังวจี

เด็พยัดอง

ข้ามแต่ช้อยงม

ชีกมาก

ข้ามน้อยข้ามานถ้อง

ถ้องแท่นนอน

๑๐ ข้ามหัวที่สุดแต่

ถึงมถาญ ชีพแช่

ข้ามแต่พอจุการ

เด็คตา

จักยังยัคบริวาร

ทรวพยเพิ่ม ผดเซย

เพราะจิตรวจรณค้ำ

เขตรข้ามไชยเจดิม

พระยาราชาสัมภารากร (เดือน)

ความเร็ว

๑	การคำนวณควรมีไว้	ว่าดี	
	โตคูณโตก็ย้	ชอบถ้วน	
	เวลาสักนาที	ควรประหยัด	หวงแฮ
	ทุกทุกนาทีถ้วน	ค่าตาตาตั้ง	

๒	โบราณท่านกล่าวไว้	สอนเรา	
	ของท่านให้เร่งเอา	อย่าช้า	
	ควรได้หักนึ่งเนา	นอนจิตร	
	แม้ถลัมกตายแล้วควา	กอบนากำเหตว	

๓	ฤาหนึ่งสืบเมยว่า	โกตมือ	
	ยสืบโกตหคถ ถอ	ยากแท้	
	คำเปรียบสองนคอ	ซีเหตุ	
	คโทยช้าว่าแพ	พ่ายช้าความเร็ว	

๔	๕	๖	๗	๘	
๑	๒	๓	๔	๕	๖
๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒
๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘
๑๙	๒๐	๒๑	๒๒	๒๓	๒๔
๒๕	๒๖	๒๗	๒๘	๒๙	๓๐
๓๑	๓๒	๓๓	๓๔	๓๕	๓๖
๓๗	๓๘	๓๙	๔๐	๔๑	๔๒
๔๓	๔๔	๔๕	๔๖	๔๗	๔๘
๔๙	๕๐	๕๑	๕๒	๕๓	๕๔
๕๕	๕๖	๕๗	๕๘	๕๙	๖๐
๖๑	๖๒	๖๓	๖๔	๖๕	๖๖
๖๗	๖๘	๖๙	๗๐	๗๑	๗๒
๗๓	๗๔	๗๕	๗๖	๗๗	๗๘
๗๙	๘๐	๘๑	๘๒	๘๓	๘๔
๘๕	๘๖	๘๗	๘๘	๘๙	๙๐
๙๑	๙๒	๙๓	๙๔	๙๕	๙๖
๙๗	๙๘	๙๙	๑๐๐		

- ๕ ๑ รถไฟโทรเลขใช้ ไปมา
เร็วยิ่งหาสิ่งหา เปรียบได้
กตเทพย์นมรรคา เร็วสุ ถึงแน่
ทางที่ไกลเป็นใกล้ เพราะด้วยความเร็ว
- ๖ ๑ คนใช้ควรเด็กกุ่ม แฉกสนิท ก็นหา
ผู้ที่โง่แต่จิตร วัชร้อน
ใช้การประกอบกิจ เร็วลับ ประสงค์แน่
ถึงจะเคอะกัซอณ อยู่ข้างใช้ดี
- ๗ ๑ ชนิดหนึ่งความคิดตา เฉลี่ยฉลาด
คิดรวดเร็วไม่พลาด ผิดพดิ่ง
ทวยหาญเชี่ยวชาญ ฉกรรจ์คือ คึกแน่
ชนะรวดเร็วไม่ยัง พดาดพาดเฉียบถด
- ๘ ๑ นายช่างชาญฉลาดตา เต็มรุก
ทำรวดเร็วฝีมือ เก่งแท้
ควรมั่นว่าเขาคือ ช่างเอก
ผู้พิททสาแพ็ เปรียบด้วยเวด้า

๕๙ โด่กั๋ยมีเรื่องดำ
 ด้ว๋นเรื่องขำง โด่กั๋ยครี่
 พรวรณาเจ้าไม้หยุด
 ขอว่าแต่ด้นด้น

เจ้าด้ต หมดแ่
 ด้กั๋น
 รวอเรื่อง
 ด้อให้เห็นทาง

๖๐ ฝูงด้คั๋วประกอบด้ว๋ย
 เกิดแก่ด้บ้ช้พพด้น
 อยายด้ว๋งทุกั๋น
 ควรวะรื่บรื่งค้ำ

เบญจขันธุ์
 ไม้ช้ำ
 ควรวะรื่ เห็นแ่
 ด้ด้ว๋นการกั๋ศต

๖๑ กิเตศั๊กองทุกั๋น
 เมวพด้วักกายถกั๋ง
 รื่วรื่บอย้ำตะด้ง
 ทางแม่ค้อย้ำด้ยัชน

คั๋อเพด้ง
 กั๋นรื่ช้
 จิครดู่ม ด้งแ่
 รื่บค้ำค้ำเน็น

๖๒ หมายมู่งอริยมวรวกั๋ง
 รื่วรื่บรื่งชวอยชวอน
 ไครดุกั๋นน้บคน
 เหม้อนด้งขำงไครคว้ำ

อริยมถ แปดแ่
 อย้ำช้ำ
 นนเขก ด้ว๋ฟ้อ
 ชุช้ด้ได้ไชยเนติม

๑ โคตงสืบสองบทนี้	เต็มชม	แต่งเอย
ประจักษ์คิดปาคม	แต่งไว้	
ว่าไว้ไม่ใคร่สม	ใจจัก	ว่าแฮ
ถิฉั่นมากจึงได้	บัดพันไปที	

กรมหลวง ประจักษ์ คิดปาคม

สำนักหอสมุด

ความเลื่อม

<p>๑ บ่วงการควรถูกเกอ ผิดคติมิแยบคาย เปนเหตุเลื่อมประโยชน์กตาย เด็ดเดาะหลงผิดเต้า</p>	<p>ตรงอุบาย ชอบญา ผิดเค้า กัดบ่โทษ ถมแซ่ ไปต้องตามประสงค์</p>
--	--

<p>๒ อึ้งความว้ายากผู้ แขงขติคำสอนเมื่อน ชอบแต่พยแต่มิตรเชื่อน คงจะพาดนบ</p>	<p>ปราษฎ์เดือน ดัดไชย บากัด ชนพวก พาดนา บนสันศุกุณต</p>
---	--

<p>๓ อึกชนปล่อยจิตรเต้า โดภ โกรทเห็ดอเกินไป คราวเมตตพาดตายไถต ไม่กตบคนส์คิตง</p>	<p>ตามใจ คนเฮย ไม่ยง เตตคตง แต่ตวนเตวเดื่อน</p>
---	--

<p>๔ คำคุณหมิ่นผู้ยง คำชาติหมิ่นผู้ตฤต คำไวยหมิ่นผู้พร คำยศหมิ่นผู้ตา</p>	<p>ศัตถคุณ อาทไชย ชาติกา ฌายศม์ กว่านา ยศตวนมตตายผล</p>
--	--

- ๕
 ๕ ๑ ครว้นแสดวง โภคทรวพยัด้น   เลื่อมส้ม   บัดเฮย
 ครว้นราชกิจยคณิยม   เลื่อมไว้
 ครว้นบุญนิอมบรม   เลื่อมสุ   คคิเฮ
 ครว้นคักษาศิดปได้   เลื่อมวิวิทยา
- ๖
 ๖ ๑ ไว้วิชาอวรุ้ง   ยกคน
 ไว้ทรวพยเลื่อกสนชน   จำยจำ
 ไว้แรงร่านหาญรณ   รุกค่อ   แวงฤ
 ไว้เพอนไปเบตยวด้า   เหด้าถ้วนเลื่อมถอย
- ๗
 ๗ ๑ อถุคถกรรรมบถทัง   ทศพิช
 เปนส่วนทางทุงจิต   รวบไว้
 โดยกายระจัจิตร   ตามก   แดแฮ
 คตทฤษคุชเลื่อมไว้   เริศร้างทางเกษม
- ๘
 ๘ ๑ ยิงหณะภาคัยหนึ่งผู้   ชายเมา   กามเฮย
 อายคุมมีชยมเขาว   ถ่วงแต้ว
 นำตรุนด์คว์เนา   ซาเยศ   คนแฮ
 ฤจักคุชใจแผ้ว   เหตุคั่นตามหวง

๙๖	เชื่อมจัตุรมิตรจีน	เชื่อมตำนาน
	เชื่อมศิริพาศถุขวาร	เชื่อมด้วย
	เชื่อมรศเสพย์อาหาร	เชื่อมรูป
	เชื่อมศรัทธาหม่อมด้วย	เชื่อมสร้างกุศล

๙๗	เชื่อมโรคเพราะรั้กัถัก	ของแต่ง
	เชื่อมโรคเพราะใจแห่ง	หน้ายัถ
	เชื่อมผิดเพราะความระแวง	ระวงผิด เต็มอนา
	เชื่อมทุกขัเพราะทางัถ	เช่นไ้วัษัฎวารัถ

พระพิมพ์ธรรม (ม.ว. เจริญ) วัดรฆังโฆสถิตาราม
 เมื่อยังเป็นพระราชานุพัถรมุนี้

ความเจริญ

๑ ความเจริญโภคทรัพย์ด้วย   แสงวงหา   มาฮา
โดยชอบแต่รักษา   เก็บไว้
ไม่คบเหล่าพาดา   เป็นมิตร   ดุหายแฮ
จับจ่ายใช้ควรวใช้   อย่างดั้นเห็ดอุทุน

๒ กตัญญูชื่อดีได้   เจริญยศ
อีกเนื่องวงศ์ปรากฏ   ใหญ่แล้ว
คิดปล้ำตบรวงควรวทต   ดองประจักษ์   ตีนา
ภคคึกขันนาญแท้   ออกสู้ชนะหลาย

๓ เจริญกิตติแพร่พร้อง   ชนนิยม   ชอบแฮ
ความที่ต่ำต่ำสม   มากอ้าง
นักปราชญ์กต่างคำชม   การกิจ   ตรงนา
ประกอบหมั่นสละต่าง   สิ่งร้ายห่างเหิน

๔ ความสุขเจริญเพราะเว้น   เหตุหลาย
รวังผิดวาจากาย   อย่างกล้า
เลี้ยงตนชอบแบบคาย   โดยสดวก   ดีแฮ
จักอยู่สำราญซ้ำ   ชาวดีนคตอดกาด

- ๕ ๐ อายุเจริญอย่าพลาดตั้ง
 ความสำเร็จถึงอับจน
 วิชาโรคชวยชวณ
 แต่งตั้งอันหมอห้าม
- ๖ ๐ วิทยาสรรพศาสตร์
 จงเสาะครุฉลาดดี
 ศึกษาย่ำคร่ำหนัก
 ตั้งเกศพั่งจำไว้
- ๗ ๐ บัญญาจักเกิด
 คบนักปราชญ์ขึ้นเดิน
 ผู้ดำเนินอย่าเห็น
 ล่อนลั้งอย่างไรให้
- ๘ ๐ เจริญศิริสวัสดิ์แล้ว
 ผลกุศลตรีโมย
 ขาจคัมพิบัติไถล
 ทุกข์ โทษเด็กหัดกว้าง
- ประมาณคน
 เร่งคร่ำ
 ยารงับ ภายแ
 ตะเว้นห่างเสี่ย
- เจริญมี ชาญา
 มอกให้
 หน่ายยาก ดเขียดเซย
 สอบโต้ ไ้ถ่ถาม
- ความเจริญ มากขอ
 นั่งไถ่
 ห้างท่าน ันนา
 หมั่นผู้เพียรตาม
- ไทยไทย
 มากด้ร้าง
 จงเร่ง ทำเทอญ
 ท่านผู้ปราชญ์สอน

๒๘ ความงมมี

๑ มีอาหารขมเตยง แรงแกาย
 ฆ่าบศกนเขนด๋บาย แมงรอน
 อาไศรยเข่าเรื้อนหาย ถำบาก
 ยามบ๋วยยาช่วยค้อน โรคร้างแรมไถษย

๒ ฅวใครมีตั้งเตยง ชีวศร นช่า
 พอดบายกายจิศร ครบแถว
 ยิงประกอบกัจคิต ม่มาก อักพอ
 นบวามังมแคถว จากคองจำเปน

๓ อนงเห็นทศพย ตั้งออ อเนกนั๊ก
 ค่างมนุษย์ต่างรัก อยากได้
 ขวนชวาศิตคิตหมายจัก จวมมั่ง ม่พอ
 เพราะวามังมให้ ศุขให้ยินดี

๔ เขอมใจอยากได้ เขมอนกน ทวชื้อ
 ใฉนรบมผลคิตฉัน แผกเค้า
 ออจระมั่งมบน เทิงศุข กัด
 เพราะประพตติชอบเต้า คคิทงเศรทวาร

- ๕
 ๕ บันดาลทรัพย์มากด้วย มรรฎก
 ประพฤติชั่วตัวกตมคก ยากไร้
 คนจนอุส่าหัยก คนพาก เพียรพ้อ
 กตมจะมั่งมีได้ เหตุด้วยอวยมต
- ๖
 ๖ มั่งมียอดอย่างพื้น เห็นส่อง ทางพี
 หนึ่งเคราะห์หนึ่งมตต้นอง เพิ่มให้
 เกิดท่มงมกรอง มรรฎก มากแซ
 มีเคราะห์เพราะว่าได้ อุดหนุนตนเอง
- ๗
 ๗ ปางเพรงคกยากสู้ แฉ่งวงทรัพย์
 ผลที่เพียรเวียนกตม มากได้
 มีมตเพราะมตทับ ทว่าเพราะ เพียรพ้อ
 ต้องอย่างต่างทำให้ มนุษย์รู้ทางรอย
- ๘
 ๘ ตเมอด้วยไม่แจ่งเรอง ทรัพย์ประสงค์ ไตเพื่อน
 ดาตสดุดจิตรมนุษย์หลง โดภคว่า
 ขาดคัยคคโคงตง เขาแต่ ทรัพย์พ้อ
 ทุจริตผิดผลหน้า หักได้หลังมือ

๘๙ ทรัพย์ คอตั้งเครื่องเกอ ความสุข เราช่า
 ผิดทรัพย์กตัมทำทุกข์ ทุ่มให้
 คอระฤจักโถภรุก วิคต โกงนอ
 กตัมพตาคมาทประ โยชนได้ ทุกข์ด้วยตัวทำ

๙๐ กรรมชอบตอบสุขให้ เห็นทัน คาพ่อ
 กรรมผิดคิดทุกข์วัน ทดร้อน
 หาทรัพย์นัมจะมัน เทาทุกข์ เราช้อ
 ผิดทรัพย์กตัมโทษอื่น ทุกข์เข้าเขาเอน

๙๑ ตั้งใจหาสุขเพียง ชั่ววิคร คนเทอญ
 รวยเพราะ โกงชยาคิด โถภเรือ
 แม้ววยเพราะสุจริต รวยเร่ง รวยพ่อ
 เผื่อแผ่แพร่ประ โยชนเกอ แก่นันเมืองเจตม

๙๒ อึกเหิมเคตมจิตด้วย อยากมี มากเพื่อน
 ตโมภเด่นเลี้ยงเคราะห์ดี เคราะห์ร้าย
 แทงหวยถ้วไม่ด้ นกไก่ พนนพ่อ
 อยากมั่งมีเหมือนน้าย ยักเข้าตวจน

๓๓ ขอนขวายชายค้ำมุง เงินทอง
 คิตรีบราชการปอง ชอบแฉ้ว
 หวดกตบับประดับศักดิ์ของ จำพวก หมายถึง
 นาจักเดี่ยวประโยชน์แฉ้ว คตาศักทั้งทางดี

๓๔ มิ่งมกอยากด้วย กั้นแทบ ชันเนอ
 ควรแยกใจอย่าแอบ คู่คตอง
 ล้วนรับราชการแบบ หาชอบ คุณเทอญ
 ล้วนอยากมิ่งมกตอง คิดคำหาผล

๓๕ แม่นวคนตองจิตรเคต่า หากิน
 เขาราชการเปนดิน แตนคำ
 พานิชคิดตองดิน ทริพย์ถ่าย เดี่ยวเพ็ญ
 กตวจักตระชอบคว่า รวบคว่าเงินกำ

๓๖ ดิบดำกำบันคำ เงินทอง
 ไมเท่ากษัตริย์ปอง ปักเตยง
 กายจิตรคิดถวายนอง พระเคช ท่านเทอญ
 ผลจักพาชอบเพยง เพิ่มร้อยแรงทุน

ความจน

- ๑ ออาหารบริโภคนั้น ก็นตาย
 สรรพสัตว์จำเป็นหมาย เท่านั้น
 โครชาตบริโภคนาย เกือบฉิบสั
 นนและจวนจนขึ้น เขกแททางจน
- ๒ คนแคณนึ่งผ้าขาด ขอทาน กัด
 แม้วามอาหาร อยู่แต่
 ดั้งอินอนากปาน ไต่ก็ ตามเทอญ
 จนไม่แท้แต่แคตัว คู่ชเข้าเขตรเขม
- ๓ เห็นความเข่นเพราะ ชรรมดา ชนนา
 รักชีพเบรียบโตหา หอนได้
 สรรพธรรมที่เกยวกา ยามนุษย์ เราฤ
 ชุชีพเป็นคู่ชไว้ ชัพนทุกชักรวม
- ๔ ความจนธรรมชาติแท้ ทางทุกช
 จนที่ความคายนรก รวดเร็ว
 จึงเป็นอย่างจนอก กฤษชยุยอด จนเส
 ไต่จะปานขาดเข้า หยอดท้อจ่าตาย

- ๕
 ๕ ๑ ความจนหลายชั้นนับ   นิพนธ์   ใต้น้ำ
          จะใคร่ก่อตัวเหดุมด   พด้ามเพื่อ
          จนจิตรเจอะครวญจน   จวบวราช   การแย
          จำจบ โศดงแก้ข้อ   กุดค้ำกตางแปลง
- ๖
 ๕ ๒ ถ่มแต่ดงไปน้อยดำ   เถยเหมาะ   มาแต่
          อันศัพท์ความจนเนาะ   เท่านั้น
          คือกุศล ที่เกิดเพราะ   มีไม่   พอแย
          แปลรวบ, จน, ทุกชั้น   เช่นเข้าใจกัน

กรมพระตำรงราชานุภาพ

ความผิด

๑	ความผิดมีห้ากต่าง หนึ่งผิดพระอัยการ เดินทางผิดแดน คิดผิดผิดเมียทั้ง	หลายสถาน กฎตั้ง ผิดข้อ มึงไม่ผิดฤๅ
๒	ผิดราชกำหนดนั้น ถอยยศหมดทรัพย์สิน เดินทางผิดเที่ยววง เหนื่อยเปล่าเอาเดินค่าง	โทษตน มากนา ชี้พัวง เวียนวง ศตาศค์แคว้งเตี้ยควาว
๓	ถ้าคิดผิดโทษนั้น ถ้ากิจคนไม่วาย ถ้าเป็นกิจมุนนาย ถ้ากิจพระเป็นเจ้า	มีหลาย อย่างพอ เทศ์เศร้า ถาถเลื่อม ยศนา โทษร้ายแรงทวี
๔	ท่านบ่เรียกอาวร้อง มิใช่งานตนกตบ การคนไม่บังคับ ผิดตั้งนชนพ้อ	ชานรับ ตั้งข้อ ทำนัง เลี้ยนา พูดเย้ยเยาะหยัน

๕	๑	พรรณพฤกษ์เฮมไฮชแมน	มีผล
		ผิดรูปบางชน	ชอบชื้อ
		ผิดเมียท่านอย่าฉงน	โทษก่อน มีนา
		ผิดภริยาตนชื้อ	อกอ้นตันใจ

๑	โคลงผิดคิดจัดได้	เบญจบท
	กายจิตรวาจาจรต	รเบียบถ้อย
	ตามความซึ่งกำหนด	เสนอดักขณ ใวนา
	คือจนนงนภักดีร้อย	ชื้อข้างองค์ขวา

นายสอนจงภักดีองค์

ความชอบ

- ๑ ความชอบประกอบด้ว^๑น หดากหลาย อย่างแ^๒
 ชอบสิ่งของใดหมาย มุ่งได้^๓
 ตามจิตรจะชวนชวาย หาด^๔ เย่าเฮย
 ชอบแต่^๕คิดได้ ห่อนออก^๖จรรยา
- ๒ อย่างสองปองชอบข้าง ดนตรี
 พิณพาทย์มะโหรี รำร้อง
 อื่นอย่างชอบทางมี ดกรเด่น ดน^๗กันแ^๘
 ความชอบประกอบต้อง แต่น้ำใจคน
- ๓ อื่นชอบทุกสิ่ง^๑ดิน จัก^๒จรรพ^๓ ว่าแ^๔
 หวยถั่วไปหลายพัน อย่าง^๕
 ทงนกกไ้ปตาพนัน คัก^๖คิด ก^๗นนา
 ชอบนักแดงเหต^๘าน ทรัพย์^๙นั้นพ^{๑๐}ต้นดูญ
- ๔ บางคนจนชอบคำ ขา^๑ของ
 ไ้^๒ทรัพย์กำไ้ปอง ช่ว^๓งไ้
 เมอรวย^๔ก^๕ค^๖ค^๗ม^๘อง หา^๙ช่อ^{๑๐}ง ชอบ^{๑๑}เขย
 เพ็^{๑๒}ย^{๑๓}วิ^{๑๔}บ^{๑๕}ร^{๑๖}ช^{๑๗}ก^{๑๘}ไ้^{๑๙}ไ้ ชอบ^{๒๐}ท^{๒๑}ง^{๒๒}ด^{๒๓}อง^{๒๔}ด^{๒๕}ถาน

๑	ชอบพงษ์เพอนพี่น้อง	ภรรยา
	ชอบสนิทนายเมตตา	ติดต่อย
	ไม่เท่ากันครหา	เคียงขอบ เต็มอแด
	คุณแห่งขอบไม้หย	นับร้อยแรงทั่ว

กรมหลวงอดิศรอุดมเดช

สำนักหอสมุด

ความโงก

- ๑ จิตรเฟ่งตั้งอยากได้ โภคพิศุทธิ์ ผงเฮย
 เขาหากเห็นหวงรมัต ปกบ้อง
 คนหมายมุ่งกำจัต โดยข้ม เห่งแฮ
 ดำเว็จตาภวาปพ้อง เรียกผู้ โดภหนา
- ๒ โดภหนาเหมื่อนรากเหง้า พฤกษ์ไพโร
 ดำกังก้านกอไม ชั่วชื้อ
 แดกหนาแน่นอุปไมย กองอกู ศตแฮ
 โดภอยากทำกรรมชื้อ เยื่อไว้ภพด้าม
- ๓ ความโงกออกอรรธอ้าง มีสอง
 โดภหนักโทษหนานอง บาปกด้า
 โดภน้อยโทษเบาของ หมายบาป น้อยแฮ
 โดภสิ่งทีหยาบช้า ชั่วช้านานใส่มย
- ๔ ตเถงจิตรกิดมุงจ้อง ของเขา หวงเฮย
 เห็นสิ่งใดตีวเทา สบได้
 แย่งชิงดกตักเอา ขนสู่ เวื่อนแฮ
 เรียกว่าโงกมกได้ โทษทั้งนินทา

- ๕ โลกกันดารทันท้น้อม มาตน
 เขาค้างท่าฝืน ไม่มัน
 ความฮายไม่มีทน หนาแตก เขาแย
 เวียกว่า โลกคืดคาน มกได้ โคนตรง
- ๖ คืดเด่นดวงเด่นฉ้อ ทวิพัยของ เขาเฮย
 ได้หนึ่งคิ่งสอง สี่ไซ้
 ยิงได้ ยิงตำของ โกงค้อ ไปแย
 โลกไครมีมีไซ้ ไม่ชำฉิบผาย
- ๗ เทียรฆชาติโลกฉัน อาหาร
 กระทบวัดคชสาร ใหญ่ด้วย
 กำดังคชเผ่นทยาน กายชาติ กตางแย
 โลกตโมภมากม้วย มอดเม้นงูเหลือม
- ๘ กามเกินกอนเด่นฐู ชมชัว
 เมียตักส้มฉัดฉัว อิศรห้อง
 ล่วงกามไม่เกรงกตวิ พระราชกฏ หมายถึง
 โลกมีกมมากม้วยค้อง บ้ายังงูในอบาย

๑๙ กาม โภคะเพียบเทียบทั่ว มนทา คุราชเวย
 เสวยกึ่งทิพย์นครา พร่องได้
 ขยากเสวยหมดจวรรคมา โนนึก ชั่วแะ
 โดภมากเกิน โกงได้ ตกดาวตาวตั้งษ์

๒๐ ขชาติสัตว์รุ่งมถ้าง ชนกมตาย ชีพเวย
 โดภหนักมักถาภหาย มรรคเกตุยง
 โดภหนักมักตัวตาย คุุเทพ ทิศแะ
 โดภชั่วมัวหลงเพียง ด้นักษิ จังจอกใจ

๒๑ โดภเพ่งมากอยากได้ ขยากมี
 จุงจิตรคิดไปด้ ด้วนให้
 ด้ตัวทำบาบด้ด้ ด้วนอกุ ด้ลแะ
 ทนทุกขด้บากได้ เทวศด้วโยภหนา

๒๒ โดภคือบาบสั่งให้ ชึ่งผล วิบากเวย
 ด้วยทุกขรทมทน ยากยั้ง
 ในบ้คยบ้นวน อนาคต กาดแะ
 ๐๕๖๑๒๕๖๑ ด้วนชูปถัมภตามตั้ง ด้งผู้เชียวใจ

๑๓	◎ ความโศกหาตากเพี้ยน ทำดวงพระราชบัญญัติ ไหลหลงก่อกองกรรม โศกเหต้ามายพยามยัง	ผิดกรรม บัญญัติ โทษทุกข ให้แยะ หยุดได้สวัสดี
๑๔	◎ โศกตาโก่งทั้งอย่า โศกชั่วชักรั่วไป อิชโลกปร โศกได้มย ขาดโศกขาดเวียนหล้า	ฮาโดย เถยเฮย ชั่วช้า หมุนโลก เต็มอแฮ หลุดพ้นนฤพาน
๑๕	◎ ผู้งามความรู้ว่า จงมตะแล้วแต่พิศ หาทรัพย์ยศศักดิ์ศรี จึงจักถาวรพร้อม	โตภม โทษเฮย ชื้อชื้อม โดยส จริตแยะ พรังทงษ์เจริญ
๑๖	◎ เทพมุนีศรีวิสุทธิธรรม นับเนื่องในสงมา รับแต่งโศกย่อมา หอดมุดวิริญาณแผ้ว	ศักดิ์ดา จารีย์เฮย ชิกแก้ว โศกแต่ง ถวายแยะ ผ่องไว้ ไหวหาร

พระอนุชาที่คุ้นปมาจารย์ (ปาด) วัดพระเชตุพน

เมื่อยังเป็นพระเทพมุนี วัดมหารณพาราม

ความสันโดษ

๑ ยินดีตามส่วนได้ บ่อนขอเอือกดี พิศดูอันรำคี่ สันโดษอุบายกัน	ตามมี เต็มอเทียบ ถ้วนัน ควรสระ ซอมแฮ จิตรถ้วน โดมหลาย
๒ ยินดีของส่วนได้ มีโทษควรจักจำ พึงรักแต่ในคำ พระตรัส โดษอ้าง	พอกำ ดั่งคน จิตรว่าง นักษ้อย นิคย์แด พากย์ นอริวงษ์
๓ ที่อาไศรยอยู่นั้น ตะมุงหมายประมอญ ระบิ์จิตรหันหวน สารปสันโดษได้	ถ่มควร คนแฮ อื่นไว้ หากรัก นักแฮ ชื่อแจ้งแห่งธรรม
๔ บริหารเครื่องใช้ หักจิตรคิดจักขอ ของคนนี้แดหนอง สันโดษปราถนาน้อย	เพียงพอ แดนา ขาดคด้อย นึกใคร่ ควรแฮ ถ้วนันดูกัน

- ๕ ตำรวมประกอบเกอ^๕ ชุตงก์^๕ คุณแฮ
ปฏิบัติจำนง มั่นถ้อย
กันความ โศก โกรชหง
รุมจิตร^๕ เนื่องแฮ
ฉัน โศรู^๕ แดงถ้อย คัดช้อธรรมแดง
- ๖ เต่าเวียนรักรอบรั^๕ วิทยา^๕ คุณนอ
ปักถ้าวอดดชาตมา อุดไว้
ใครคิดใครควกรกา รุกข์ตั้ง^๕ ต่อนแฮ
ยินชอบกันก่อให้ เหตุร้อนเรืองแดง
- ๗ ปฏิบัติตั้งจิตวิ^๕ อธิคม^๕ ควรเสีย
วายว่างทางดำต้ม อุ่นคว้าง
ดีสำนอย่างนิยม ยากประ^๕ พฤติแฮ
ฉัน โศรู^๕ โดยบทอ้าง แบบเบองมงคล
- ๘ เกิดถ้อกองว่างฉัน^๕ ทนนาน^๕ ตั้งฤา^๕
กับส่วนวิสังขาร คิดพร้อม
ดับไปก่อนตามกาด ใจพราก^๕ กายเสีย
สูญหมดฉัน โศรู^๕ น้อม^๕ นึกแท้ทางเกษม

ความนิทาน

- ๑ นินทาความดีถ้อย
 เพื่อกันไว้กตัญญู
 ทานดีเร่งคิดวัง
 หาช่องมองผิดผู้
- ๒ ยินข่าวท่านได้ด่า
 ร้อนจิตรคิดทัมถม
 นินทาวาโดยดม
 หาเหตุแอบอิงบ้าย
- ๓ บางครั้งท่านถูกต้อง
 ยินด่าหากเกี่ยวข้อง
 โทษน้อยเพิ่มเติมบรร
 เกี่ยวवादเอาเดหของ
- ๔ หากดีเก็บไว้
 หาช่องเพิ่มให้คน
 นินทาเกี่ยวข้องส่น
 ยกแต่ตนขึ้นควาง
- ดัมหลัง
 อดผู้
 เกียรติ ท่านนา
 ดัดคั่นความนิน
- ยศดัม บัดญา
 ถ่วงร้าย
 ปากดี เตียนนา
 โทษให้ดัมหลัง
- ไถยนี้ ทรายเฮย
 เขาระพร้อง
 จมมาก มีแฮ
 ดันข้างประจางค์
- ไนตน
 อดข้าง
 ด้ายชัว ท่านแฮ
 อดผู้ อดตาย

๕ มุ่งหมายโทษท่านน้อย   แต่นิด
 หยินยกตกแต่เม็ดคิด   ต่อช้า
 โทษตนมากหากบืด   ปกขั่ว   เตียนา
 ปองแต่คำหนักคำ   ขอดข้อนคำแดง

๖ แสดงมุดดักษณ โทษแท้   นิินทา
 เป็นกึ่งความอุษษา   อย่างน้อย
 ชนใดไม่ครหา   หากเร้า   วัณพ้อ
 วัันแต่โทษความถ้อย   ชักทั้งนเดาเอียง

๗ รวมเรียงเจ็ดบทเค้า   โคตงนิน   ทาเฮย
 เป็นด่อนโตกขรรรมบืด   บอกรู้
 ไซ้เหตุจักวัันจันต์   เจ็บแลบ   เดยนอ
 เปนแต่ตมลดตายบ   บำต้องใครไฉน

กรมหมื่นปราบปรบักษ์
 เมื่อยังดำรงพระยศเป็นพระองค์เจ้าจักรวรรดิวงษ์

ความสรวเสริญ

๑ สรวเสริญความชั่วให้ โทษหนัก นานพอ
 เมียบครหตนาณาคิมัก เด็พยวิชัย
 คำพูดที่กล่าวจัก โจทย์จิตร คนนอก
 ชักเลื่อมปริวารชัย ยศด้วยวัจนกรรม

๒ สรวเสริญผู้ปราชญ์เกอ คู่ภิกข
 ด้วยเดศมารชาจิตร จอศกแกตั้ง
 ฤาหวงประโยชน์ คิด ชรุตารภ ตมนา
 จักเห็ดตเชอผดตั้ง ตูรายภายหลัง

๓ อนึ่งเท่าคุณโทษแมน เสมอกัน
 สมฉายหนึ่งหนึ่งกัน กตด้วย
 ได้ฉายหนึ่งหนึ่งพถน แรงพร้อง ไปแ่
 เหตุเพราะสรวเสริญอัย ที่อ้างคำเอียง

๔ สรวเสริญเกินขอบผู้ กระทำ ดินา
 มีโทษมักจักก่า เริบตัน
 สรวเสริญหย่อนบางอ่า ความชอบ เขาแ่
 เป็นช่องชบชบกัน ค่อนสัถ์ชนตจนใจ

๕ ๑) สตรีเจริญอย่างหนึ่งให้ มานะ การนา
 เยี่ยงกวีวิจิตรตะ ขดาดคร้าน
 ครองทวีวิทยาจะ เริญว่อง ไวแฮ
 หากดลอบสวนสัท้าน ดักน้อยถุมี่

๖ ๑) สตรีเจริญความชอบชั้ การดี
 คงเพิ่มสุวิจิตรวิ กอบเกอ
 บางที่ชั่วจักมี ใจกดับ บ้างนา
 เปนประโยชน์วิวารเฮอ ฮาตมัย้อมเสอวาร

๗ ๑) สตรีเจริญครุค่อหน้า ชักคำ นับแฮ
 เมียมิตรภายหลังนำ ชอบชั้
 ซ้ำทาสเจริญการท่า จังกถ้าว ชมนา
 แบบบุราณอย่างน พิเศษดำผลหลาย

๘ ๑) สตรีเจริญพระเกียรติไท้ ชิบดินทร์
 ทุกเมื่อทุกพายถวิต อยำเว้น
 จักศรีสวัสดิ์ติภิญ โญยัง แดพ่อ
 เพราะกตัญญูเม้น แมกไว้ ไนกมด

ความกระวนกระวาย

๑ ภาวะกระวนกระวายเกิดขึ้น เมกขิรุทุมเตาไฟ กายวจีก็เปเนไป ไม่สงบดังคัจฉ์	ในใจ เท่าฟุ้ง ตามจิตร วุ่นขอ จิตแล้วจึงคลาย
๒ ภาวะกระวนกระวายเกิดด้วย หนึ่งเกิดเพราะโทษะ อีกมีเหตุโมหะ สามสิ่งพาใจคดงุ่ม	โถงะ กัด กตคักตัม มาหือ ใจแสร คตังไคสไปตาม
๓ ความรักหนักจิตรแท้ คณังนักรักคิดพัน กระสับกระส่ายครัน รักยังกำเรบเร้า	โตหัน เทียบเอย แน่นเข้า คราวรัก จิตรร้อนฤหาย
๔ หมายโตมาตุไต้ ไสมันคัมโนอิก ยังคิดก็ยั้งคิก มหยุดบหย่อนนมั	ตงนักร เหือแท้ คิดเพติด เพตินฮา หตบแล้วยั้งผัน

๕ พิโรจน์ทตฺต

ปางตั้งประสงค์พัดตัด

ยังคิดขึงอึดอึด

นำเนตรของเข่นช้าง

โหมนคี่

พรากร้าง

ออกแทบ ทตายเฮย

เชื่อมเคี้ยวเหงาใจ

๖ ปางล้มยเมื่อโกรธกรวด

กายจิตรคิดวิถิต

เลื่อมเลี้ยวสติจน

ยังเพิ่มพิโรธกล้า

เกินทน

กึ่งบ้า

จนจึก คตังเฮย

ยังกลุ้มใจทั่ว

๗ เมื่อมีโรคเข้าเมียด

ปล่อยจิตรทรนทราย

ความเจ็บไม่เลื่อมคลาย

เพราะขาดขันคี่ต้อง

เมียนกาย

ร้าง

กตบทุกขี ทวี่ฮือ

ทุกข์พันพรรณา

๘ ฤษยาพาจิตรให้

เห็นท่านดีกว่าคน

ครีคริกนิกชวยชวณ

แท้ชทนทุกขีเว้น

เกิดกระวน กระวายเฮย

ออกเดิน

ฮาชาฏ เขาเนา

คู่ขตั้งถาดยา

ความอดทน

- ๑) ^๕ขันต์ความอดทน   รั้งบใจ
 เป็นช่องมรรคาโดย   เด็ดคัน
 ขางนำมคิพคิไทย   ทุกข์ โทษ
 ควรปราชญ์ฉลาดกัน   แคะไค้ คิคิดหา
- ๒) ^๕อดทนด้รพด้งเบอง   บาบขรรวม
 มีตถาเพราะบาปจำ   อดทน
 อดบาปก่อนบุญบำ   บัดบาป มีนทา
 ฝิบ่ตะบาปครัน   โทษห้อมแต่เห็น
- ๓) ^๕วาคะแม่จิดกัถม   กตางจิตร
 ควรอดทนตบพิคัม   วาคันน
 หนึ่งโทษะจริต   แรงรัต   เร็งฤา
 ควรม่อนงคอดทน   โทษไว้ในทรวง
- ๔) ^๕โมหะความมืดแต่ัว   มัวหตง
 อย่าปด้อยละเดยจง   อดทน
 ฝิบ่ตะเดยง   หนุน่วง   ตามนา
 โฉมหมักกัถกัน   ด้กัถให้ห่างผล

๕	โศกะความโศกต่าง	เหลือประมาณ
	จงอดอย่าทายน	อยากได้
	จนเกินกว่ากิจการ	อันประกอบ
	แม้ โศกผิดกรรมให้	อดทนบนเสี้ย
๖	อดเด่นทุกสิ่งสิ้น	ดำรง
	ปตาไถ่การพินัน	พวง
	เป็นของกระทำอัน	ตรายทรัพย์
	ใครบ่คิดหอบดี	เด่นแล้วพัตนหลง
๗	อดกินของที่ค่า	ขายแพง
	ถึงอยากจงคิดแรง	จิตรไว้
	อดมอดอย่าตามแรง	ความอยาก
	ผิวบ่งคอดได้	ทรัพย์นั้นเต็มถอย
๘	อดทนด้รรพตั้งทั้ง	โลกา
	อดบาปอดบุญสา	รพัตพร้อม
	เป็นใหญ่ที่มณา	ยตนะ
	อดจิตรตั้งเตี้ยน้อม	เหล่านี้รวมตง

กรมหลวงวชิรญาณไพศาลโสภณ

ความเบือ

๑ บรรยายความเบือเมอง เกล้าจุกซำไค กลางวันข่มให้ได้ แขงขัคคัคกรคิน	ปฐมไวย ขัคขมน ยาศันทุก วันแด เหย์ว่องตุตเตียง
๒ เมอทุคนชชาติราย อกรค้อหาหพาน เคมจคชนขมหวาน เลื่อมคชทุททชเทอคชอน	วชาน เผ็ดรอน ฝัดเชอน ชุนไชตาเคียม
๓ เมอโกชนยามพยารพอง เมือต่นกปางอับจน ทานาเบือครวฝ่น เบือแดดแดดเผ่าเว้า	พานตกนช จิตรเค้า ไม้ตก อมวอนออนรหาย
๔ เมือโรคเมียนเมียดเว้า เมือภริยาหังหวง เมือบุตรหตุกหตุกตวง เมือมิตรคชยต้อเลียม	วังทรง โหดเทียม หตุกพ้อ แม่นา ต้อคแยงยุยง

- ๕
 ๕ ๑ บางคนชวนอยากได้ อาหาร
 เขาพิศม์ได้ในชาว ที่ท้อง
 มั่งมีต่อหัวสดาน มัคทายมอด มั่วยแซ่
 คำว่าเมื่อปลาท้อง พจนผู้พรรณา
- ๖
 ๖ ๑ วมกวนชวนชื่นชู ชมเชย
 ถ้าไม่ชอบใจเลย พุดแก้
 ฉนั้นเมื่อปลัดบย ขยารบ กวนนา
 เรียกว่าเมื่อเนื้อแท้ กถาวถ้อยถูกความ
- ๗
 ๗ ๑ คนเขธาเฝ้าแคนไค เจรจา
 ซอกแซกถามนานา ไคร่รู้
 นอกแฉกถบตมมา กถาวซัก ชักเฮย
 เรียกว่าเมื่อใจผู้ พจนนพนทอ
- ๘
 ๘ ๑ เมื่อเรียนไม่วอขวัญ วิทยา
 เมื่อขัดดีกายา หมั่นคด้า
 เมื่อรู้าปะเคหา ย่อมหัก โสมแซ่
 เมื่อกิจกรงานช้า ทวิพย์ ดันมตายสูญ

- ๘ เมื่อฟังพุทธพจน์พร้อม
เมื่อพิณใจในวาจา
เมื่อถามซัดซัดคา
เมื่อคิดซัดซัดของ
สู่ภา ลิตเฮย
พร้าพร้อง
ที่เค็ดือบ แคนตงแฮ
จักรัชรรมในเน
- ๙ เมื่อจิตรคิตปตตเป็ดตอง
เมื่อพยายามทความ
เมื่อใจไม่คิตตาม
เมื่อตั้งว่ามาไซ้
เบญจกาม คุณเฮย
ซัดได้
คี่มา สัดวแฮ
ปราชญ์ซัดสรเสริญ
- ๑๐ ภาต้ามคิตเมื่อแท
อิกวัฏณะรังสาร
อติตมตยมันนภาต
เมอนเมอขบายซัง
ทรมาน
เมอบง
อนาคต
เทวศัดนอสงไชย
- ๑๑ โดถกรรมแปดไซ้
ถูกกตัมถือทฐิณิต
โมหะหมู่บั้งมิต
แสนเมื่อตุดจักร้อง
ภาลิต พระเฮย
เผ้าพ้อง
มัวมิต
รำให้ โหยหา

ความเพดิน

๑	ความเพดินบ่ ^๖ ทอ ^๕ ตาม โด ^๖ ก ^๖ ย ^๖ น ^๖ ิยม ^๖ จำ ^๖ ความ ^๖ ค ^๖ ู ^๖ ห ^๖ ึ่ง ^๖ ค ^๖ ว ^๖ ร ^๖ ค ^๖ ำ ^๖ เต็ม ^๖ เด ^๖ ื่อ ^๖ ก ^๖ ุ ^๖ เต็ม ^๖ ค ^๖ ัด ^๖ ให้ ^๖	โต ^๖ ก ^๖ ช ^๖ ร ^๖ ร ^๖ ม ^๖ แน ^๖ ก ^๖ ไ ^๖ ว ^๖ ห ^๖ ึ่ง ^๖ ช ^๖ ัด ^๖ ใ ^๖ ไป ^๖ พ ^๖ ้อ ^๖ ถู ^๖ ก ^๖ พ ^๖ ง ^๖ ด ^๖ อ ^๖ ง ^๖ ท ^๖ าง ^๖
๒	เพ ^๖ ดิ ^๖ น ^๖ ร ^๖ ัก ^๖ ร ^๖ า ^๖ ช ^๖ ก ^๖ ิ ^๖ จ ^๖ ไ ^๖ ด้ ^๖ เพ ^๖ ดิ ^๖ น ^๖ ด ^๖ ะ ^๖ ร ^๖ า ^๖ ช ^๖ ก ^๖ า ^๖ ร ^๖ ม ^๖ เพ ^๖ ดิ ^๖ น ^๖ บ ^๖ ุ ^๖ ญ ^๖ ค ^๖ ุ ^๖ ด ^๖ ัง ^๖ ท ^๖ ง ^๖ เพ ^๖ ดิ ^๖ น ^๖ บ ^๖ า ^๖ ป ^๖ า ^๖ ป ^๖ ั ^๖ พ ^๖ ัน ^๖	ค ^๖ ว ^๖ าม ^๖ ดี ^๖ ม ^๖ าก ^๖ น ^๖ า ^๖ โ ^๖ ท ^๖ ษ ^๖ ด ^๖ ัน ^๖ เว ^๖ น ^๖ ท ^๖ ก ^๖ ช ^๖ เ ^๖ ็ ^๖ ย ^๖ ว ^๖ พ ^๖ ้อ ^๖ เห ^๖ ต ^๖ ร ^๖ าย ^๖ ใ ^๖ ภ ^๖ อ ^๖ ย ^๖ เ ^๖ บ ^๖ ี ^๖ น ^๖
๓	เพ ^๖ ดิ ^๖ น ^๖ ร ^๖ ี ^๖ ย ^๖ น ^๖ ค ^๖ ิ ^๖ ด ^๖ ป ^๖ ก ^๖ ถ ^๖ ว ^๖ เพ ^๖ ดิ ^๖ น ^๖ เ ^๖ น ^๖ ใ ^๖ บ ^๖ ร ^๖ ี ^๖ ย ^๖ น ^๖ เค ^๖ อะ ^๖ เพ ^๖ ดิ ^๖ น ^๖ ด ^๖ า ^๖ ก ^๖ ม ^๖ ง ^๖ ม ^๖ ัก ^๖ เป ^๖ ร ^๖ อะ ^๖ เพ ^๖ ดิ ^๖ น ^๖ ด ^๖ ำ ^๖ ย ^๖ ไ ^๖ ม ^๖ ไ ^๖ ห ^๖ า ^๖ ม ^๖ ัน ^๖	ก ^๖ ด ^๖ บ ^๖ เช ^๖ อะ ^๖ ป ^๖ ร ^๖ า ^๖ ช ^๖ ญ ^๖ ัน ^๖ ค ^๖ ัน ^๖ ป ^๖ ด ^๖ ค ^๖ ด ^๖ อ ^๖ ด ^๖ ทั ^๖ น ^๖ อ ^๖ ห ^๖ ม ^๖ ด ^๖ ด ^๖ ำ ^๖ ว ^๖ จ ^๖ น ^๖ เด ^๖ ย ^๖
๔	เพ ^๖ ดิ ^๖ น ^๖ เช ^๖ ย ^๖ ร ^๖ ุ ^๖ ป ^๖ ร ^๖ ศ ^๖ ร ^๖ ำ ^๖ ย ^๖ เพ ^๖ ดิ ^๖ น ^๖ ว ^๖ ด ^๖ ดี ^๖ ด ^๖ ัง ^๖ ท ^๖ าง ^๖ เพ ^๖ ดิ ^๖ น ^๖ โ ^๖ ด ^๖ ภ ^๖ ก ^๖ ิ ^๖ จ ^๖ เ ^๖ ี้ย ^๖ ก ^๖ าร ^๖ เพ ^๖ ดิ ^๖ น ^๖ ห ^๖ ี ^๖ ด ^๖ ิ ^๖ ก ^๖ เ ^๖ น ^๖ บ ^๖ ก ^๖ เ ^๖ อ ^๖	ห ^๖ ต ^๖ าย ^๖ ด ^๖ ัง ^๖ ท ^๖ าง ^๖ ช ^๖ า ^๖ ด ^๖ เช ^๖ อ ^๖ ช ^๖ ำ ^๖ ก ^๖ เ ^๖ ิด ^๖ ใ ^๖ ร ^๖ อ ^๖ ค ^๖ เซ ^๖ ย ^๖ ก ^๖ ิ ^๖ จ ^๖ ใ ^๖ บ ^๖ ำ ^๖ ง ^๖ บ ^๖ อ ^๖ ก ^๖ จ ^๖ น ^๖

- ๕
 ๕ เสด็จคนสูงส่งด้ายแค้น   เกินตัว   ชั่วฉา
 เสด็จตำพ่ายคัมภีร์   หมกนัย
 เสด็จนกดำห่อนเกรงกตัว   มักรวด   พดงแยะ
 เสด็จชราคคดำทำบ้อย   ไม่ได้ใครชม
- ๖
 ๖ เสด็จนมเชพระพัง   โคมตอย
 เสด็จง่วงคาคิดปรอย   ปดตใช้
 เสด็จทุกซ์ไปห้อย   คึดกลุ่ม   ตรองฤ
 เสด็จคู่ขส่มบตีไร่   ด้ายเพื่อพุ่มพ่าย
- ๗
 ๗ เสด็จกายทำห่มถ้อ   แก่ฟาง   มั่นขอ
 เสด็จแก่อวดรูทาง   แก่กว้าง
 เสด็จหม่นบจัดจาง   จักเสด็จ   ประสงค์แยะ
 เสด็จเกยจันฉวค่าง   ปากใช้   ใจหนี
- ๘
 ๘ เสด็จคึดจักได้   โดยพจน์
 เสด็จช้วนช้วนคั่น   ทุกซ์ให้
 เสด็จมากหลากหดยพร   ณาเรื่อง   เสด็จเฮย
 เสด็จนักจักเพื่อไร่   สู้คแต่ประสงค์

๑ ความเพียรคงไม่ได้	ต้น
คำว่าเพียรซ่อนหนัก	จักต้น
เพียรดีเหตุดีจัก	คุณช่วย บ้างนา
เพียรชั่วเห็นไม่พิน	โทษดำเหลือเกิน

๑๐ เห็นเพียรของหยดคง	ลัดคิด
วังเหนียวให้ถอยถุฑ	จึงได้
ดีชั่วสุดแต่ใจคร	จักประพฤค
คนยอมฟังตนให้	ทุกขทางเจริญ

พระองค์เจ้าอติงการ

สำนักหอสมุด

ความดำเคียง

- ๑ ดำเคียงความผิดผู้
 เมาหนักตามหัดกฐาน
 แม้ความออกอุษรุภาค
 ต้องวิบราษบาทวมตั้ง
- พิจารณา
 ที่ข้าง
 ขบถโทษ มหันต์เฮย
 ชั้วดินเวรียง
- ๒ คัมภีร์อินทภาษพ้อ
 เพราะว่าตะยุดิธรรม
 สัจริคจิตวิไม่ดำ
 สุกคิมชาติหน้า
- บาปกรรม หนักนอ
 ชั่งถ้ำ
 เคียงเที่ยง ตรงเฮ
 ชาคินคัจริง
- ๓ ดำเคียงเตยงบุตรนอ
 เกิดเหตุการงานเกณฑ
 ดำค้ชาติทางเวร
 คราวทุกข์ฉุกฉวยชั
- หุดานเหตุน คิชย์เฮย
 กะด
 ตามคิด ด้นของฮ่า
 ช้องร้ายแรงเชียว
- ๔ นายบัวเจ้าชาค
 นายคว่ำดำเคียงผิด
 บ่าวหน่วยพายหมายคิด
 ไปทัพอับจนแท้
- ควรรกิจ ดีเนอ
 บั้วพ
 ความได้ นายเฮย
 ทาษทั้งนายมรณ

๕ ๑ ต้องภรรยาซึ่งรู้
 ผนวชแล้วแต่เพียง
 ทบุดำทำเถียง
 มัดคิทยาพิศม์ไว้

รอบเพียง กั้นเขย
 อาจให้
 เทดาระแต่ให้ หตายแฮ
 ดอบดังวางวาย

๖ ๑ เมียไม่หนึ่งชวช
 ผนวชเท่าเทียมกอบ
 ดำเถียงเพ็ดยงผิดรอบ
 การเข้าบ่าวทรพยวชน

เชิงชอบ หนึ่งนา
 ก้อกก่อน
 บิดสงรวพ กัดบ้เฮย
 รั้วรั้วรำคาน

๗ ๑ แข่งเรือคนจูงม้า
 นกไก่อ่ปลาชนประ
 นักรงานที่การพระ
 บาบเบียงดำเถียง โย

โคกระ บ้อนอ
 กวดไต่
 นันทุก อย่างฮา
 บ่อนนนเด็กตรา

๘ ๑ ดำเถียงอ่อนหัดต้อง
 เกิดแต่ของค้อคคิ
 ฉันทโทษไทยดริ
 รักรโกธรหลงกต้วแกตัม

คำหนี ผิดเขย
 ด้แต่ม
 โมหะ รวมแฮ
 เกตศกถัวตัวเสี้ย

เจ้าพระยาศรีธรรมราชา (เวท)

เมื่อยังเป็นพระยาราชวราณุกูต

ความเที่ยงตรง

- ๑ จักประดิษฐดิถีच्छ
โดยแบบพระนิพนธ์หมาย
คิดจัดกัตตามราย
หวังเพื่อประโยชน์ได้
- คำถวาย
ดั่งนให้
ความเที่ยง ตรงแท้
สัคัมด้วยความตรง
- ๒ ผู้ทรงตรงเที่ยงค้อง
ปราศจากดวงจิตรอนัน
มตะเสียดซึ่งกำนัน
เหตุโศกเห็นดากให้
- ยุดิธรรม นันญา
โศกได้
นำสู่ ตนนอก
หากทงทางธรรม
- ๓ ขยำเห็นแก่พวกพ้อง
ที่ดุดมตรกรรยา
เขาแต่ยุดิธรรมมา
เสียดญาคือย่ำเสียดเค้า
- พงษา
ขยำเข้า
หมายมั่น ใจพอ
ตั้งช้อความตรง
- ๔ จักอริแก่ผู้
ขยำเก็บเก็บใส่ใจ
จักเสียดเที่ยงตรงไป
เพราะโทษอาชฏแมน
- ไตไต
ผูกคั่น
โดยกต่าง
มัทตั้งยุดิธรรม

๕	๑	ควรโตงตักษณตร์อย	ตำรา
		ถวายพระราชาโอรส่า	ผ่านเผ้า
		ชอบผิดคิตพระธา	ญ่ายัง
		ขอเดชพระปกเกล้า	แก้เข้าคนถวาย

หม่อมเจ้าชายคำ

ความหยิ่ง

๑ คุณคือความชอบด้วย   คนทว่า   ชอบเฮย
 ยงไม่ถึงทีดี   ยงได้
 ถ้าคณูว่าคนมี   คนสุด   สูงแ่
 หยิ่งคิตคือศรภาพไว้   ชอบร่ายนายขัง

๒ ผู้กอบการชอบได้   ความเจริญ
 เพียงมีขนิมาเมต   ไม่ต่ำ
 แต่คนรูกเกิน   ส่วนชอบ   หนา
 หยิ่งยกเกียรติสูงค่า   แคหน้าไหนเสมอ

๓ มีบุญเงินเตอร์ร้าง   วิชา   การเฮย
 ถือหยิ่งเอาอาญา   ชมผู้
 บ่าวเกรงค่อหน้าหา   ทงรัก   ไม่แ่
 ไทยเมียดเมียนบรู   เรืองชื่อเขาขัง

๔ ผู้หวังตนว่าเชือ   ซาคีลกุต
 ยศศักดิ์คงเนองหนุน   เนนชา
 ไม่แ่ดวงวิชาคุณ   คิตหยิ่ง   นิยมแ่
 ครั้นยากเชือชายหน้า   พวกพ้องปองฉิน

๕ ผู้มีสติทรพยตัง

ดวงถึง

จ่ายไม่คิดสั้นขง

ช้อยใช้

ยามทรพยเลื่อมเซซัง

สุดคิด แด้วพ้อ

เพราะหึงถึงผู้ให้

โทษภัยปดายมือ

๖ ผู้มีสติปล้ำศรพ้อง

เพียงธรรม ดาเขย

บ่เพิ่มพิชยากรรม

กอบได้

เข้าใจว่าคือศีลสัม

ฤทธิ์รอบ วัชฺเ

หึงรับการท่านให้

เลื่อยตเจ้าขอตัว

๗ ยาจกนกกกระจอกตัง

กิริยา ใหญ่เขย

ไปเล็งยมจนเจอหา

ทรพยภู

โหดกแต่งกายพา

หนะพาก ฐมแฮ

หึงเทียบเทียบท่านผู้

เฝ้าพนพานทอง

๘ บิชาหาเตยงษ์พ

เข้าเย็น

บ่คิดบาบเมี้ยนเห็น

แต่ได้

ยามชดอัฐพศเปน

ทุกขแทบ ตายนา

รอยทรพยถักนอยไว้

หึงตาทำบอ

๘๙ หยิ่งเช่นชนกต่างอ้อ
 ความไม่หยิ่งกตายเป็น
 หยิ่งยากคัตดินเช่น
 จักชักทำเนียบอ้าง

อึ่งเห็น ประจักษ์เฮย
 หยิ่งบ้าง
 ส่วนผิด ชอบบอ
 เหตุได้ลัดับมา

๙๐ ข้าราชการต้องแต่ง
 เพื่อรักษาเกียรติยศ
 บางปากตากวางประชิด
 ผู้กตาดวงฉนวนินบัว

กายหมัด จดเชย
 อยู่ช้า
 ฉินว่า หยิ่งแฉ
 บันตงติเคา

๙๑ หมิงเซาปมังกัตพอ
 ว่าไม่ทำปาณา
 ที่กินดีกินอา
 หยิ่งเมียงนอนกินให้

ภรรดา
 ึ่งได้
 หารสดี คาวแฉ
 มาปช้าคนเตี้ยว

๙๒ นักแดงเที่ยวผนทั้ง
 พบเพื่อนพวกรเพื่อนมา
 เชิญเสัพย ไบเสัพยหา
 กตาดวงว่าหยิ่งเกินค้อง

กันชา เฝ้าเฮย
 เวียกร้อง
 เหตุแฉวะ เพื่อนแฉ
 ต่อยช้าไบยวัน

๑๓ มางคนมันยาตรเยอง ภายเดิน
 ผิดปรกติเขิน ขัดบ้าง
 เป็นกำเนิดตำเนิน คัดยาก อยู่พอ
 คนค่อนว่าหึงอ้าง ไ้รู้รูปธรรม

๑๔ ตำทรัพย์มากแต่ท้อ ทำบุญ
 ออกทรัพย์แต่่น้อยคุณ ประโยชน์น้อย
 ฝูน้อยทรัพย์สัดทะนุ มากกว่า
 กตบว่าหึงตำต้อย ไ้รู้เจียมกาย

๑๕ หึงดีบสี่บเมือง ยุต ด้ภาพเฮย
 ขุนวกรการ โกศต ด้ฤษดิ์ไ้
 หอสมุควชิรญาณยต ประโยชน์ภาค น่านา
 ด้นองพระเดชพระคุณให้ พระเกียรติก้องกำจร

พระพินิจสำรา (ทิม)
 เมื่อยังเป็นขุนวกรการ โกศต

ความตึกภาพ

๑ ผู้ตม้ทรพยทง ที่โตกย้ตม้ญาเห็น ค้อประพฤคเริบร้อยเปน ก่าหนดนต่นต่น	คนเข้ญ ใจเขย ตูกภาพน้น ปรกคิ ที่ได้ ใจความ
๒ นามกายตูกภาพเว้น ปราศจากบาปกรรม ค้อฆ่าต้วต้วแต่น่า ยี้ตือบหญิงคบบค้ำ	เวรกรรม ชั่วช้ำ ทรพย่ท่าน ใโปเนอ หลัดได้ค้วความเจริญ
๓ วจีตูกภาพพร้อง ผู้ตือบศัพทเด่นาะ กถ้าวต้วคย ไม้หยาบเหตาะ ชักต้อเสี้ยตตมต่น	ไพเราะห้ โสครตั้น แหตระต้อ ดวงเฮ้ มตระพ้นตตเกษม
๔ เปรมจิตรจากมั่งร้ย คิคชอบไเหนชัวต้ว ไม้ทเขยชยากมั่งมี จคคว่าใจของญ	ราวี่ ท่านนอ รอนร้ว มายใหญ่ ตูกภาพพนญตต

๕ ๑ แดงหนแห่งชอบไว้ หวังดีหาย ชีพเฮย
 ใญ่ยาทำตาย ทอญ
 ช่วยเซ็ดทุกข์เข็ญชยาย คู่ชู้ เพื่อนแฮ
 จักว่าสุภาพรั้ โดกยัดจวนชวนชม

๖ ๑ นิยมโคตงระเมียบเบอง แมบก่า หนตเฮย
 ทานประสงค์พจนวรา เวียบร้อย
 เช่นคนสุภาพดำ เห็นยกนับ ถ้อแฮ
 รั้จักผู้ใหญ่่น้อย นอบน้อมค่อมควร

๗ ๑ ต้นจิตรประกอบเกอ ปวงการ งานแฮ
 เจนจิตรทุกสถาน ที่ใช้
 ใญ่เกินขาดประมาณ ส้มตั้ง ท่านเฮย
 นามสุภาพักจให้ เพิ่มพูนศักคิตรี

๘ ๑ กตัญญูสุจริตด้ร่วม ดันดาน สุภาพเฮย
 ใญ่อนทำคุณน่าน นึกไว้
 ใญ่ตบหลุดระมาร ยาต่อ ท่านแฮ
 ไปฏกโคกก่อนได้ พฤติพร้อมไพรบุตย์

๙๑	๙๒
๙๓	๙๔
๙๕	๙๖
๙๗	๙๘

๑๐๑	๑๐๒	๑๐๓
๑๐๔	๑๐๕	๑๐๖
๑๐๗	๑๐๘	๑๐๙
๑๑๐	๑๑๑	๑๑๒

พระยาพิไชยรณรงค์สงคราม (ดิศ)
 เมื่อยังเป็นหลวงกำกับไพรินทร์

ใจร้าย

- ๑) ด้ตัวร้ายหลายเพศพัน ประมาณ
 ด้ถึศย ถิ่นนท้ชาร ด้เอนธา
 บางพวกพักด้ถาน ด้ถถท่ง ดอนเฮย
 ร้ายเทำร้ายอาจห้า หักให้ร้ายสุญ
- ๒) ด้ช่นใจชั่วร้าย ด้นรพาด
 ร้ายเกดกบัถันถาน ด้มหม่น
 ด้ถถอนถั่งประการ ด้ถัก ด้เตย
 ใจที่ร้ายกาจถัน ด้นถ้อยไปคถาย
- ๓) ใจร้ายใจคดจ้อง ด้ชยา
 ด้เห็นถ่านจักถถถา ด้ศกถั่ว
 ด้ถถถถถถถถถถ ด้โทษได้ ด้ถริมช้
 ด้ปองแต่ให้ถ่านคถถถ ด้คถาคพ่นศุชเกษม
- ๔) ใจร้ายใจคดถุ ด้ถถถถ
 ด้จถถถถถถถถถ ด้ไปร
 ด้ถถถถถถถถถถ ด้ถถถถ ด้คนเฮย
 ด้ช่นโถถถถถถถ ด้ปรวชถถถถถถถถ

๕ ใจร้ายมักพ่ายผู้

เหตุจิตทรกตวราค์

มโนทุจริตมี

ตุตุจวรรัตนโรคพ้อง

ใจดี

ชุ่มซึ้ง

โทษมาก นึกนา

ผู้ชื่นในทรวง

๖ ใจร้ายนั้นร้ายยิ่ง

ร้ายยิ่งยักษะยิ่งมาร

เหตุทำทุจริตวาน

กุมพรรคพาพวกย้าย

เพลิงกาด

หมู่ร้าย

ทุกถิ่น สัถสถานเฮย

แยกปัดนเวียนเรือ

พระยาโฆวาทวรกิจ (แก่น)

เมื่อยังเป็นขุนโฆวาทวรกิจ

ใจดี

- ๑ บทรบผิดแบบบอกแจ้ง ใจดี
 หาดายเด้ให้หาดายวรี หาดากดำ
 ต่างกิจต่างชนิดมี มากประพฤติ กัณหา
 ดีฤวายเพราะหน้า จิตรแท้ดวงเดียว
- ๑ ใจดีวางจิตรหมั่น มัชฌิมา
 เหตุ่าอกุศลบาปหนา ห่อนเข้า
 หน้าจิตรแจ่มตุฎฐา อนุมาศ์มอง ใต้เฮย
 นับว่าใจดีแท้ หนักเนอพนคุณ
- ๒ จิตรอารีรอบผู้ มิตรสหาย
 พงษ์เผ่าอักษุหึงชาย ตถาดบ้าน
 จนมีห่อนฤวาย ทวพย์เนตย์ ใต้เฮย
 ทงเพื่อนรวหิวบ้าน ขอบน้ำใจดี
- ๓ ใจดีมีผู้แข่ง ประจาน ค่าเฮย
 เผ็ดแล้บค่อนขอคชาน ชุกจ้อง
 เฉยเฉกบยีนสาร ล้อตอบ ใต้เฮย
 ถือว่าไม้กระทบต้อง ถูกเนอตัวสลาย

๕	๑	แม่มาทมิฬผู้คิด	ของผดายุ
		ตัด้อยคอยประหาร	ซัพม้วย
		ไม้โกรชไม้ทยาน	คิดคือ ส่นองแฮ
		งตจิตรคิดแผ่ด้วย	จิตรตงเมตดา

๕	๑	ใจดีอดเอกแท้	เทียบนา
		อดโกรชอดพยา	บาทด้วย
		อดโถภม้วงคันหา	ห้วงใหญ่ นาท่อ
		รวมอดหมดแม่ม้วย	แมนเมออมรมือง

๑	๑	หตวงสารภณทัเพิ่มสร้อย	วิสุทธ
		จำบาทบรมอยุท	ชเยศ์ห้า
		คันคิดกัตตอรรถอุตุ	หุนเพิ่ม สภาแฮ
		รวมรวมใจดีห้า	เรืองร้อยเรียงถวย

หตวงสารภณทัวิสุทธ (ต่วน)

ความใจ

๑ แถงพจน์บ่ท^๕ใจ^๕คืน   คั้นคั้น
 หดากหดากมากหดายพั้น   เพ^๕คั้น
 ชน^๕ใจ^๕ยอมมี^๕ดั้น   ดานต่าง   ต่างนา
 จำ^๕จัก^๕แจง^๕แจก^๕ช^๕   ช้อง^๕ให้^๕เห็น^๕ความ

๒ พวกใจ^๕เจือ^๕คึด^๕แตะ   เหลือ^๕ชั้น
 มัก^๕จัก^๕พุด^๕คั้น^๕คั้น   ตุด^๕ด้วย
 ทำ^๕โดย^๕ยอม^๕มบ^๕กมัน   บ^๕คึด   ตน^๕แซ่
 ผิด^๕ชอบ^๕เชิง^๕หมต^๕ม^๕วดย   ไม่^๕รู้^๕ราว^๕ความ

๓ อึก^๕ใจ^๕เจือ^๕ยค^๕ทัง   เจือ^๕ยช
 ตก^๕แตง^๕แต่^๕คน^๕บ้อ   เบ^๕ค^๕เบ^๕อ
 ใคร^๕ใคร^๕พุด^๕ถุก^๕คอด   ซอ^๕รับ   ซอ^๕บเฮย
 ผาย^๕จิ^๕ตร^๕ต^๕ค^๕ซาง^๕เพอ   เฝ^๕ง^๕พ^๕ง^๕เพ^๕ง^๕เบ^๕ย^๕ร^๕

๔
 ๑ เหด^๕า^๕หนึ^๕ง^๕พวก^๕ใจ^๕เอือ^๕   ราว^๕คะ
 หดง^๕ราว^๕ค^๕จน^๕เซ^๕อะ^๕ชะ   เซ^๕อ^๕ซ้า
 ซอบ^๕หมึง^๕เส^๕าะ^๕หมึง^๕ปะ   หมึง^๕ปอก   บ^๕น^๕เนอ
 ใจ^๕ก^๕ว่า^๕หมึง^๕หมึง^๕ย้า   หมค^๕บ้าน^๕เว^๕อ^๕น^๕คน

๕	๕ ชนิด ไม้เจือ โถงถ้ำ	ถาดหง
	แปรธาตุจุนงวอยง	วุ่นว้า
	คิดไปคิดถ่วงปดง	ซุ่มทรัพย์ ชักพ้อ
	เที่ยวเวรชอหอยม้า	บอดทั้งคนโซ
๖	๖ ฝ่าย ไม้เจือ ทุษฐิเค้า	ขันขัน
	กางแต่ร่มรูดับัน	บ่เว้น
	การแบบใหม่ใหม่ผัน	ไม่ว่า ตีเสีย
	ชอบแต่หัวเห็ดเน้น	ยุ่มยาบานรู
๗	๗ ส่วน ไม้อย่าง ไม้พิน	ดำคัญ
	ไม้หมดทุกตั้งสรรพ	ซ้อแท้
	จักว่าจักเรียนอัน	ไต่ห่อน รั้นา
	นั้นนบไปถวนแต่	หาดกตาเห็ดขอหา
๘	๘ ผู้ประติษฐิคิด ไม้	ก้ออัน
	คน ไม้คิด ไม้สรร	ตั้งไว้
	ไม้โคตง ไม้คนทัน	ถูกเหมาะ เจี้ยวนา
	ใครอ่านวนอย่าได้	ติเย้ยโยไฟ

พระยาตโมธรรมการ (ทัต)

เมื่อยังเป็นหลวงตโมธรรมการ

ความฉลาด

บ้านแพนง

ฉลาดนี้มีมากธา	หลายความ
หยิบยกพรรณานาม	แต่น้อย
ต้นของพระเดชพระคุณตาม	สติพิละ คนแสร
ผิวขัดขาวเช่นถ้อย	โปรดเกล้าโทษา

ถาวรบาน

เ็นของนามความฉลาดนี้	อนันต์
ย่อขรรจัตเป็นพรรค	พวกตั้ง
คือฉลาดราชการสรรพ	วิชาช่าง พุดแสร
อีกฉลาดแต่งตัวตั้ง	พ้อค่าหากิน
๑ ฉลาด เ็นดียวรอบคอบถ้วน	ทุกกิจ ไทเฮย
ใน พระกระแสน์สิทธิ์	ตั้งใช้
ราช การไม่อนจิตร	จัดเดรัจ ประสงค์แสร
การ ถึงโตบได้	ผิดด้วยแมบแมน
๒ ฉลาด คิตถิกจกอบเกอ	การโต ไทเฮย
ถ้วน ถ่าถั่นถ้อบถ้วนได้ย	ถ่าครวั
วิ ทยาเฉียบแหลมไว	เซาถนถอง วิจิครนา
ธา ญะชาติฉลาดกั	ฉลาดแก้สรรพการ

ความเท็จ

---

๑ ผู้กล่าวเท็จทุกอ้อย ทรุโทษโหดมหันต์ ได้ทุกขบตยุบหนี เสื่อมสรวเสริญเฉกน้าย	ผิดธรรม เหตุร้าย เมื่อนำ ชักแด หมักแค้นคิดตัว
๒ มุตาตั้งสู้พร้อม พอกกิศัพท โภถ ถึงพุดสัตว์เขาไหว เลี้ยประ โยชนสู้ครือ	นี้ไสย ไครเอย กถาวชอ หวนว่า เท็จแยะ เรืองนนามรบือ
๓ ความกตคติขัดแท้ ให้โทษสองภพจำ ภพจักกล่าวคำ ภพำนวิรศุขไว้	ทางกรรม แยกไว้ ตีสื่อ ชวนา สบร้อนแรงท้อ
๔ ทุกถ่าสนะทอทั้ง สรวเสริญความสัจยา คำมรศุควาจา ความเท็จจันสู้ดแท้	โดกา ประเสริญแท้ จองโทษ ถึงแด ประกอบให้เป็นคุณ

๕
๑ พุดเท้ายะโยชน์ได้   บางคราว
แต่คงกรดับหนาว   ประกอบร้อน
พุดยากตฤกต้องยาว   กว่าพุด   จึงเนา
เล่มชื่อว่าแมกเหตักถ้อน   ใหญ่ทั้งฤกโกด

๖   แม้นประมวญโทษแล้ว   หลากหลาย
แต่กระหนยังชวนชววย   เต็มพร้อม
ย่อมรู้ว่าอันตราย   เร็วโทษ   ถึงเฮย
ไฉนมนุษย์มากด่าว่าช้อง   เต็มเห็นแตงนง

๗   สิริเทจเข็บจถ้อย   วาที
ข้าพเจ้าเกษมศรี   ถ้าวไฉ
เพื่อประโยชน์สมาธิ   อานเด่น
ไตโทษไปรดยกให้   หากเพื่อโคมถอย

กรมหมื่นทิศากรวงศ์ประวัต

ความจริง

- ๑) ตั๋วรถทุกตัวทุกเหล่าอัน
 หนึ่งสี่ทสี่แยงกาหด
 ศัพท์ชาเชือกกรรมผล
 ตู๋รบดัดคัศรูจ้อง
- มีชนม์ ชีพนา
 กักถ้อง
 นิมิตต์ วารษ
 สัตถงเิงขสังหาร
- ๒) คำว่าสัตตัตถัน
 เปนแต่วากยโวหาร
 สัตตัตถไ้ดัจฉาร
 พจนสัตตัตถัตถิตถอง
- หตายประการ
 หากพร้อง
 ตรงเที่ยง
 ที่แท้สัตตัตถิจริง
- ๓) คำจริงคำสัตตัตถัน
 ผู้ส่งบทหงหตาย
 ทานอยู่เกษมธบาย
 เปนประโยชน์ธรรมแล้ว
- ฤคทาย
 สัตตัตถิตถ
 ในสัตตัตถัน
 ม่องพันไทยพาด
- ๔) ตั๋วรถทุกสิ่งอัน
 บเบรียบบรศวาจา
 วจสัตตัตถประเสริฐธา
 นำคุณประโยชน์ให้
- บรรดา มีนา
 สัตตัตถิตถ
 ขารณทั่ว คุณเฮย
 เสรีจัตถันสมหวัง

- ๕ ผู้มีมธุรสคัลย ชาติ จริงนอ
 เกียรติศัพท์คุณความดี ย่อมได้
 บันดาลทำนุบำรุง ชาติปราชญ์ ปวงแ่
 ทำนวย่อมสรรเสริญไว้ สำนักรังกิตติคุณ
- ๖ จริงคำที่กล่าวถ้อย แดงความ จริงนา
 จริงพิบัตินาม เน้มน้อย
 จริงทุกขที่พยายาม ทนยาก จริงนอ
 จริงไม่มีตนด้วย ดั้งความจริง
- ๗ ทุกข์เกิดเกิดทุกข์แท้ เบญจฉันท
 ความอยากเกิดก่อสรรพ ทุกข์พร้อม
 ทุกข์ดับหมดทุกข์บรร ดุฉิน เชนนา
 อัฐมรรคตัดทางอ้อม ออกพ้นนเวียน
- ๘ กล่าวจริงทุกสิ่งถ้วน ความสัตย์
 ไม่เที่ยงทุกขันธ์ ถักษณ น
 ขริยัสัจปรมรรค จริงแน่ เจ้ยนอ
 มวมุขถึงอย่างขี ษิตแท้จริง

๙	พจนต์ัจจัตแจกแจ้ง	จงเห็น
	จวิงตักษณถำมัญเป่น	๕๕
	อมฤคยต์ัจจำเย่น	คำไม่ ตายนา
	ควมถัจจอริยถัจจถ้ง	๕๕
		ถึ่นนควมจวิง

๑๐	ควมถัจจัตว้อยเวียบ	เวียงชยาย	ควมแผ่
	วเมียบชรรถจันภิปราย	ถ้องถ้วน	
	จงเจริญชย่ำเวถต์ถาย	ถึ่นนถบ	
	ถึบถบพจนพำกษถ้วน	๕๕	
		ถึศถัจจำคควร	

กรมหลวงอมรินทร์รุกดา

ความทุกข์

---

๑ แดงลักษณะทุกข์ต่าง ภาวะวุ่นวาย มโนกรรมวิจารณ์ ตำหนิต่างต่างไว้	ตั้งฐาน เติมแซ เขตรไว้ ฝ่ายบาป ชรรมนา ตั้งข้างมุดเติม
๒ ชาติตวถกทรพยชา ร่วมรศกรัชาเคตย ถำมอย่างยอมจักเคย ควรณบหมุ้เซ	เสพยเมย เขาญา ตอบเคตย ทางส จริตเฮย ผายชางถายกรรม
๓ พาทมกเทจถอย เบตเคตตพดแถงแถง ถ้อเคยคเบยคบังแถง ถ่มุ้มนควรค่อน	ทางแถง เคยช่อน ผู้คประโยชน์ ท่านนา คุชนวจกรรม
๔ ความโถภถายยังถัน ผูกจิตรวคิตพยามาท เห็นผคิกิจพงษปราชญ์ ถำมถิ่งนบถไว้	เหตุชขนาด ท่านไซร์ ผู้ผูก ส่อนแฮ บวถเข้าม โนกรรม

- ๕ หนึ่งไม่หมกมุ่นด้วย   การพนัน   ปวงเฮย
 เมื่อเดชะของเมฆพัด   พาดพลง
 ห่อนเห็นแก่ต้นกอนัน   เจ้าโทษ
 บเทียวกะกะตั้ง   แก้วว้าวรานพาด
- ๖ รัชชชิตตยตั้ง   ใจครอง
 ต่อญาติมิตรไม่มอง   มุ่งร้าย
 ไครซังซังห่อนจของ   เหวค้อ   ตอบเถย
 ฤทธิคติจฉนบาย   โทษให้ ไครเสีย
- ๗ หนึ่งมานมนต์ตั้ง   กตัญญู   ญะเฮย
 ต่อท่านมีคุณอัน   ชุบใช้
 ดับแจ้งไม่แพดงมัน   ความประพฤติ
 ควรเรียกสุจริตได้   ที่ชั้นบุดูชน
- ๘ ฝิดเป็นเจ้าบาทเจ้า   จอมอิศ   รานา
 เรียบเรียบรับราชกิจ   เท้าวรุ
 ถึงเยาว์ประ โยชน จิตร   คู่ช่อม   ันแด
 คุงตบตบคิ้ว   อิ่มน้ำใจตน

- ๙ เพราะเจริญยศถาภักดิ์   ทางตรง
 ประโยชน์ย่อมยั่งยืนง   ขยันขัน
 ไม้คองหว่นหวาดพระวง   รวงโทษ   ถึงเตย
 ตู้ที่ประชุมมถัก   ก่อวถ้อยแถลงสาร
- ๑๐ สันดานสุจริตนี้   นัยคุณ   โชนอ
 เป็นเครื่องคัมภีร์   ชุ่न्छ
 ปางภพประจักษ์จุน   จิตรมือง   แผ้วแซ
 ภาคนำถ้ำมีพัน   ภาพพณภูมิอบาย
- ๑๑ นายจ่านางราชกิจน้อย   เสนอนาม
 แดงดักษณสุจริตตาม   นักรู้
 เป็นโคตงสืบบทความ   ตั้งเขป
 ไม้เสนาเพราะไม้สู้   สันค้ท้ท่างโคตง

พระยาศรีสุนทรโวหาร (กมต)
 เมื่อยังเป็นนายจ่านางราชกิจ

ความหวังใจ

- ๑ นามธรรมอันซับซ้อน หวังใจ
คือว่าความคิดใน จิตนั้น
หมายมุ่งแต่สุขไป ภายนอก เชื้อฉา
ส่วนทุกข์ไม่คิดคน คาดแก้วคนเห็น
- ๒ เป็นความมีเชื้อเชื้อ เจอปน
กับส่วนความฉงนงง อยู่บ้าง
หมายภายนอกเขาผล อันปรารถนาเย
ผิวเชื้อเต็มรอบข้าง เรียกไว้ดวงใจ
- ๓ วิสัยหวังจิตอัน จักหนน
ความอยากให้มากมุด ใ้มียง
เพราะนึกว่าอาทร จักคัม
เห็นสบายหายทง ทุกข์พมตหมของ
- ๔ ฤทธิของหวังจิตธา เหน็ดดี
ปรารถนาให้คนมี ชีพชน
ถึงว่าทุกข์ทุกข์ทอ ดักเท่า ไหรา
คงจะทนอดด้สน อยุ่ได้ โดยหวัง

๕ ขิงขงกวานอก

คือเมื่อไม่ดำเคญ

หวังใจจักได้เปน

คู่เจ้าให้ทนทุกข์แล้ว

พึงเห็น

อยู่แล้ว

คู่ชภาค หน้าฤ

เพื่อขอเงาต์บาย

๖ ชายหญิงเด็กใหญ่ถ้วน

ไวยอ่อนก็กำลัง

เจริญไวยก็ประทัง

ผิวขาดหวังใจคุ้ม

ย่อมหวัง ใจเยย

มากกคุ้ม

ลดหย่อน ถงนา

จิตรแล้วเต็มที

๗ หวังใจดีชวนัน

ทำชอบถึงมีความ

หวังผลเช่นพยายาม

คือว่าหวังชอบแต่

เปนตาม กรรมแต่

ทุกข์แท้

เวียนวิท ยาฤ

เยยงนเปนแผน

๘ คนแกนประพฤติร้าย

ถึงไม่ดำมากจิตร

หวังใจว่ามีคติ

คือถ่วงหวังชั่วให้

ทุกข์ริต

นักไซรั

เฉกปลด เขาฤ

โทษร้ายนทรอง

๕ ปวงโคตงอันกล่าวแล้ว โดยดัก ชนเสย
ตามบรรณท่านชัก เทียบค้น
ไม่เต็มและดองจัก จาระ ในขอ
หวังตาทยศเปนต้น เดี่ นเหต้อหลาย

กรมพระเทวะวงษ์วโรปการ

สำนักหอสมุด

ความท้อใจ

- ๑ ท้อจิตรถอยวิริยทั้ง
 อักวิมังสาพา
 จักตั้งฤชติกิจน่านา
 เพราะพร่องอิทธิมาทไท้
- ฉันทา
 โทษให้
 ไม้ดู เถยแฮ
 สู้ศคเจ้าทรงแสดง
- ๒ ท้อเพียรเวียนรอบบุรี
 มกโงโมโหพา
 ท้อกอบกิจแสงวงหา
 ท้อประพฤติกู้ชั่วได้
- วิทยา
 หม่นไหม้
 ประโยชน์ชัด สั้นแฮ
 ทุกข์แท้พถันถึง
- ๓ ท้อใจเสียจริตได้
 เสียเท่าเสียมาทบเสีย
 ค่อยตฤคค่อยครองอาจ
 ผิดโลกก็ธรรมข้าง
- เพราะขาด สติพอ
 สติว่าง
 สบช่อง เริงพอ
 หนึ่งได้ตถเกษม
- ๔ ท้อความท้อจิตตั้ง
 เพราะจิตตรัฐจริตทวี่
 ฤชติทฤชติคมี่
 ส่วนจิตตรตั้งคตไม้
- คนดี ได้นอ
 สุขให้
 คู่เบี่ยน กั้นนา
 หนึ่งได้คนเดียว

- ๕ ท้อทุกข์เห็นโทษต้น
 เริงมตะตฤษณะไศรก
 มุ่งมรรคคีติวิโมกข์
 แจ้งนิโรชจิตรเข้า
- ในโตภย์ แดฤา
 สว่างเศรั
 พระตรีดี สอนพ้อ
 เขตรทงมัตถรรม
- ๖ หกบทหมดเรื้องทัช
 หากแห่งใดเห็นผิด
 ไซ้ชาญติชิตประดิษฐ
 ปวงสำชิกแม่
- จิตรคิด นิพนธ์เฮย
 โปรดแก้
 กตอนกถาว โคนงนา
 ชานแต้วจงอไทย

กรมหมื่นฉวีจรรยาบรรณปรีชา

ความเดินเลื้อย

๑	เดินเลื้อยเกิดที่แท้	ถึงด้าม
	คือเดินเลื้อยมะเมอความ	นิคณ้อย
	คือเดินเลื้อยโดยนาม	มัชฌิ มานา
	คือเดินเลื้อยเสริมสร้อย	เชอะชา ^๕ เนื่องหนา
๒	โพธิสัตว์ดื่มน้ำ	บารเมศ
	เปนมยุราชเขตร	บาธา ^๕
	เพราะบาปพิบัติเภท	พรานตัก คิตแย
	อกุศลชกซ้ำ	ไค่ก้องคิตชัง
๓	เดินเลื้อยเกิดแต่เมื่อง	บาปหนา
	โพธิสัตว์ราชา	ชาติแรง
	เห็นไถถลืบ โยชน์ตา	คตอต แต่
	ติค่ม่วงพรานใจแห้ง	เหตุด้วยบาปหลัง
๔	หลวากเดินเลื้อยตะแกว	พุทโร
	หลวากเดินเลื้อยตะกรรโม	มัตคดุ่ม
	หลวากเดินเลื้อยตะสังโฆ	อริย วงษ์เอย
	หลวากเดินเลื้อยบาปกุ่ม	กตบพ้องไภยผตาย

๕	เดินเตาะเตาะด้วย	เด็ดคุณ
	เดินเตาะตะตัมบุญ	ปลัดแปด
	เดินเตาะติดอุตุหนูน	หนักช่วย ไฉนนา
	เพียงพวดาคกเหวแต่	แหดกลั่นสังขาร
๖	เดินเตาะเป็นช่องชั้น	ฉิมหาย
	เดินเตาะเป็นโทษราย	รอบแท้
	เดินเตาะเป็นศรปราย	ปรุ่ล่อด เตียบแซ
	เดินเตาะบาปเหลือแก่	กตุ่มกตุ่มไผ่แดง
๗	เดินเตาะเมตตเพิกสัน	เสี้ยการ
	เดินเตาะโทษโหดหาย	เหตุอัน
	เดินเตาะตระวิจารณ์	เจ็บจ้วง ทรวงนา
	เดินเตาะบาปหยามดวัน	ติดให้หาย โหย
๘	เดินเตาะหลวากมากพดง	แมตตง
	เดินเตาะแหดกเพียงผง	เผ่าร้อน
	เดินเตาะตะตารายง	ยับทั่ว ทุกข์แซ
	เดินเตาะบาปเบียดคั่น	ตกไฉ่อนาตา

- ๑๕ เดินเด้ออาจอดกั๋ย กุด
เดินเด้อหมายมากมี้ ทวพยั๋ย
เดินเด้อนี้กหตบหนี จะรอด ตัวแซ
เดินเด้อล้ามเหล็ดกั๋ย เกิดด้วยชกุกัด
- ๑๖ เดินเด้อมากมี้กั๋ยเพยน พังทลาย
เดินเด้อโทษทัณฑ์หมาย ไม่รู
เดินเด้อคัจฉาเมฆราย รุมมิด จันทรแซ
เดินเด้อมาปเบี้ยพ้อ อัดโอบเบญ
- ๑๗ เดินเด้อกรรมคิดคั่น ตามทัน
เดินเด้อกรรมเหิน เหตุร้าย
เดินเด้อกรรมจนจัน จึงจาก ชีพนา
เดินเด้อกรรมขี้ย้าย ยุ่งด้วยเวรหลัง
- ๑๘ เดินเด้อการเร้วราย รวนเร
เฉยเฉอะเซอะเทเต ทอดไว้
ครวการมกั๋ยปรวนเปร บาปวุ่น วนเวย
โทษทุกขทัพนกั๋ยได้ เด็ดรอนรุมกั๋ย

๓๓ มีทวพยนบดินด้วย	โดยเพดิน
จำหน่ายพุ่มพวยเงิน	ไผ่ยัง
กาตหาประทกเงิน	เงินเดื่อ เดยแด้
หมตมอดทอตคนตั้ง	ตกคั้งแฉ่นเข็ญ
๓๔ เงินเดื่อขายสิ่งค้า	ขาดทุน
เงินเดื่อดีเสียบุญ	บาปไก่อต์
เงินเดื่อราชทรัพย์หุนน	เนื่องแน่ โทษนา
เงินเดื่อโรคเข็ญไข้	มากแล้วฤหาย
๓๕ เงินเดื่อจะตะไค้	โดยส่อน
สืบสัคมีญารอน	วิแก้
หัดักเงินเดื่อสมทอน	ทางโทษ ใจแด้
ปราชญ์กถ่าวธำชุแท้	ที่้นามเฉลิม
๓๖ ขาญฉลาคฎกถ่อซัน	เชิงไถด
คึชเงินเดื่อผันไป	ปกสัชน
หลอนเงินเดื่อคมใน	นึ่กฏก ถับแด้
เงินเดื่อฉลาคคัชน	คอบแด้มเติมเฉลิม

๑ เฒิ่นเต๋อด้มหกพน
เคิมแต่งแมตงนุด้นซ์
เมตมพระราชาบัญญัติ
ด้มเหตุหอพระด้มุดด้อง

พระธรรม กิตินา
ด้าฐพรวง
ญัตติอย่าง พระสงฆ์เสย
ด้มไฉฉงษัตวรวค

พระธรรมกิต (แจ้ง) ฤตวังษัฎฐชาวาศ

สำนักหอสมุด

ความระวางคือไม่ประมาท

- ๑ ความระวางโดยรอบนั้
พระสุคตไขธรรมขยาย
ไม่ประมาทไม่ตาย
เป็นยอดธรรมปวงชั้
- คุณหตาย เหลือแ่
อย่าง
ณพื่อ
ช่องไว้หวังเห็น
- ๒ แม้จักจำแนกชั้
หตายสืบ โคตงคงยัง
ความมากหากจะฟัง
จึงคัคกถ้าวแต่ัน้อย
- คุณระวาง วิดารแต่
หย่อนถ้อย
เผื่อได้ตร
สรูปบนแบ่งตาม
- ๓ ระวางค้วอย่ากถวอะ
ระวางโษษฐ้อย่าออกคำ
ระวางจิตรอย่าคิดทำ
ตามช่องใช้สัตว์ร้า
- กศตกรรม
ชั้วร้า
ทางชั้ว
ชั้วร้ามถายโถด
- ๔ ความระวางที่ตังเกิด
ชั้วยังสัตว์คร
สิ่งชั้วงดสัตว์
จักล้างสรรพโทษแผ้ว
- แต่สัตว์ เตี้ยวแ่
ครนิกแต่ัว
วังก่อ กรรมเทอญ
มองได้ความคั้

๕
๑ ขรรมนกดาวเทาน พอควร
เพราะตมาชิกมวญ ย่อมแจ้ง
แต่งย่อแต่พอกวน เกาสติ ระวง์พ้อ
นุกปรมาทจะอั้งมั่ง หมดแกักายคน

ตมเต็จเจ้าพากรมพระนริศรานุกตติวงษ์

สำนักหอสมุด

ความนับถือ

๑ ความเห็นในสิ่งขอ ว่าชอบดีคาดผล จึงถอแนะในกมต เวียงวานบถอไต	สักควคน กัด ชอบไฉ คตยาม่ง โทษนอ ขรรตเทอออกแถตง
---	---

๒ สำแดงอถกอย่างไ ความถัดถอว่าเป็น เหตุของนบนอขย่น เพราะที่เห็นชอบธน	เต่งเห็น ง่ายนา นน จิตรไป ห่มนอ แวก, นนบถอ
--	---

๓ มนภาอรรรถออกให้ เห็นว่าดีดีบถถน เปนดี, เหตุดี, มาน ดีกว่า, ยงดี, สว่าง,	พิศดาร ออกอ้าง ดีนะ, ดีนา, ถอ, ให้, ทำ, ดี,
--	--

๔ นบถอมนขอ เห็นว่าเป็นดีน นบถอแวนกยนต์ เห็นว่าอวขลวถัดถ	คอขรรม พระนอ ชอบแท้ ยามภค ผองฮา เกียงนเหตุดี
--	---

- ๕ ๐ นบถอชระสัน ตั้งพรหมณ์ กัด
 เห็นว่ามีความดี ยากได้
 นบถอพระพุทฺธตาม ครูทว ครูฤ
 เห็นว่าแสดงดีให้ เหตุชัดทาง
- ๖ ๐ นบถอบางท่านผู้ ไวยยศ ชิงช้า
 เห็นว่าดีกวาด หตุกา
 นบถอญาติมิตรวงศ์ ดิอิน เสียแ
 เห็นว่ายังดีตา กว่าผู้ อินชน
- ๗ ๐ นบถอพดลฤษคหฬ แตบิ कुमारตุเอย
 เห็นว่าท่านดีวิ เริ่มสร้าง
 นบถอมศรทศวิ ครองชื่อ ต่อขอ
 เห็นว่าเขาดีข้าง ต่อขอตั้งนของ
- ๘ ๐ นบถอของอุคภทง ดวงใจ
 เห็นว่าอวยดีใน แห่ดังหล้า
 นบถอท่านทไค ไคช่วย เหลือช้า
 เห็นว่าทำดีข้า เอกแท้ธวี

๙๙ ทฤษฎีโดยกล่าวอ้าง เป็นนิทัศน์
 อย่างอื่นอาจจักจัด แจกได้
 ถึงจะอย่างไรอรรถ ดิไม่ ทั้งเคย
 โดยจักเติมคัตให้ มากน้อยคัตแปลง

๑๐ แวงคิดบางคาบคั่ง ตามจริง
 บางคาบผิดคั่งยิ่ง หักเก็บ
 ความเห็นต่อคิตอิง แอบคิด เต็มอนา
 ถูกผิดคงตามแก้ คิตนน้อยเต็มอ

๑๑ ถึงเห็นเจอถูกได้ ดูนัยกต่าง
 คี่แน่ตามเห็นทาง ทำน
 นัยถือตุศุขบาง บางไม่ ฤเคย
 ควรคริตามกาดคน คาคันหาควร

๑๒ คี่ปรวนเป็นชั่วแฉ้ว ยิงนับ ถิข่า
 ฤชั่วเห็นกดับเมิน ชอบด้น
 นัยถือแน่คงวัน ผดทุกชั้ แน่แด
 ควรคริโดยรอมคัน คาคแก้หาควร

๑๓ มวญชนถ้อยต่างทง ทางถ้อย ต่างเฮย
 ควรนับถ้อยใด, ซื่อ อืดแท้
 วาจริงมายจริงมือ หมัดคาด คอยนอ
 ควรไม่ควรโดนแม่ มุ่งแต่ดวงเห็น

๑๔ โอบเนคนชดาตถา เหตุดี
 พุทธดำถ้อยเก็บถ้อยดี อายอ้ง
 คิดตามคำตนมี ถ้ามออย่าง
 ควรทคนยงซึ่ง ยศดาเจริญชนม์

๑๕ ชกถถไตรรัตนทง บพพกา รีนอ
 ควรนับถ้อยครหา ไม่ตอง
 นับถ้อยจึงบูชา เคารพ นมแฮ
 ตรีโทษเป็นเครื่องข้อง ขัดห้ามนับถ้อย

๑๖ สิบห้านับบทได้ โดยถักชนม์ โคตงฮา
 ผู้ช่วยบรรณารักษ์ รวบรวมร้อย
 เสนอใส่ตกรกระวีตัก เตือนนับ ถ้อยแฮ
 แต่ที่ขอมเซนน้อย หนังสือ้นามเต็ม

ความตุมิ้น

๑	จักแดงแจงแจกซ้อ ตามที่ยินถนตหุ ซอบผิตใช้จิครต ถั่วแต่ตามบรพฐ	คำต เหตุน คำวิห เซ่นเบองแบบรมิต	หมีนนา ฮึ เองเอย ฮึ
๒	๑ หั้นหมั้นไทรรัตนทง ฤสิ่งซึ่งเปนประธาน ฮักฮักขยาจวีย จักเชื่อมคิริเครั	บิคุมาร นอบเกล้า ญาติมิตร ดบพ้องไทยทว	ตวต กต กต
๓	๑ หั้นศรัจักเชื่อมดิน หั้นทุกชทุกชจักทว หั้นศุชศุชจักหน ทักจหั้นฉนฉว	ศกศวิ ไปแคถว เนาทกช กฉนฉนวนาน	ฮวฮตฮเอย เทียงนอ
๔	๑ หั้นการมกเกิดขง หั้นรกจักเจียจิคร หั้นทรวพกว่าได้ คิต หั้นนุกศตชนช่า	ชตผิต เจบช่า เซ่หมต ชอชฮนครหา	ถึงแย ฮึ ฮึ ฮึ

ความทุกข์

๑ ความทุกข์ทุกอย่างนั้น มีมากมายเหลืออดรกรัก โดยย่อย่อยรวมกัน ตามทีเกิดให้	รำพัน ได้น้ำ ว่าไว้ ต้องตั้ง เทียบท่าน ทรมานเคঁากายใจ
๒ ทุกข์กายกายนั้นไม่ เกิดโรค โรครานรูก มีแก้แก้หนุ่มทุก สรรพสัตว์สัตว์ควมำบ้าน	ผาดุก รอบด้าน คนทัว เด็กเฮย บกนาทุกพรวน
๓ ทุกข์ใจใจกตักตุม เพราะอยากอยากไดซัด เพราะรักรักวิบัติ เพราะเกิดยึดเกิดยึดจำต้อง	โถมันต์ บพ้อง จำพราก กัณหา พะหน้าหากัน
๔ เพราะตาภตาภมากแล้ว เพราะยศยศศักดิ์พดอย เพราะเกียรติเกียรติชูชอย เพราะสุขสุขสุขเชื่อมสัน	ตดถอย ขาดหวน แล้วตก ต่ำพ้อ ทุกข์แท้แปรมา

๕	เพราะถูกถูกได้	ตั้งใจ	หวังเลย
	เพราะคู่คู่ว่อมเหตุภัย	คิดร้าย	
	เพราะเพื่อนเพื่อนในใจ	ฟังยาก	
	เพราะญาติญาติแต่ดม้าย	กับผู้บวชน	
๖	เพราะนายนายไปเดียง	อุปถัมภ์	
	เพราะพ่อพ่อกระทำ	นี้ให้	
	เพราะแม่แม่ก่อกรรม	ดินแดน	นั้นนา
	เพราะครุครุก็ไว้	จิตตตั้งการบุญ	
๗	เพราะคนตนกอบพร้อม	ทุจริต	เองนา
	เพราะบาบบาปตามคิด	ตั้งชา	
	เพราะชั่วชั่วพาศิต	ถึงแน่	จริงพอ
	ถวนทุกขทุกสิ่งชา	จิตต์เสว้าอาภุต	
๘	เมื่อทุกขทุกผู้ไม่	มีใคร	หวังเลย
	อยากดับดับกับไป	บดิน	
	เพราะเหตุเหตุอันใด	เวียนก่อ	ทุกขพอ
	เหตุหนนหนนงบดิน	ปลดเปิดองออกไฉน	

๑๕	ทุกขักายกายสุขัได้	โดยยา	บ้างเคย
	ทุกขัจิตตจิตตกรักรา	ยากแท้	
	เพราะอยากอยากแต่ฮา	รมณ์ใช้	เดี่ยวเคย
	เที่ยวแต่ได้แต่	ไม่ยั้งยังทยาน	

๑๖	หมดอยากหมดทุกขัสิ้น	หมดกัน	
	ยังอยากยังทุกขัอันันต์	อเนกกัน	
	จุงขุดจุงกถนมน	เทาห่าง	หายเพชญ
	น้อยค้อยน้อยค้อยพน	พ่างนพอการ	

คำ	รำพันทุกขัทั้ง	โตกรวม	
โคลง	สุภาพนบกำ	หนคได้	
ดิบ	โคลงค่างแต่ร์จนำ	มาดั่ง	พิมพ์แฮ
บท	คตาดปราชโปรตให้	เสนารน้ำดำเนียง	

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

ความศรัทธา

๑ นรชนจนชาติเชื้อ รักศรัทธาใคร่สำราญ ดำรงชีพประกอบกร หวังหลักความทุกขัตถ์จน	ศิริจิดาน ทิวถ้วน ดีชั่ว ไฉนนา เสาะข้างทางสำราญ
๒ แสดงดำสันตามปราชญ์ผู้ ว่าศรัทธาคือเวทนา ชีพิตฺวเพราะเป็นอา ทุกขยอมทนยากทั้ง	ปรีชา กต้าวเฮย ที่ตง รมณ์อาจ ทนแสร ถ่มด่างชีพัสถาย
๓ จักขยายแจกศรัทธา ควรนับสิ่งของอย่างใน ศรัทธาและศรัทธาใจ ศรัทธาจิตภันทิตย ธิ	ฉนิต ได้นอ ทน จำแนก นามนา ว่าธาศรัทธาถัน
๔ เพราะชนหวังศรัทธา จึงกอบกิจเพิ่มภุต ประโยชน์ยิ่งสัมบูรณ์ ได้ศรัทธาบ้างทุกขบ้าง	เปนมุต แผ่กว้าง บมิสุด ประสงค์เตย เพื่อตนเหลือชยาน

- ๕ ไบรอนย่อมนกต่างอ้าง   ออกอรรถ
 ว่าทุกซ่เทียบดังพิตร   ด้วนพิน
 ความศุขซึ่งมีจิต   เป็นตอก   ดวงแสร
 ยกเหตุให้เห็นคน   ตตอคคตของพดิกษา
- ๖ ผู้ว่าศุขมากแย้ง   ยืนยัน   ฤถ้าวเฮย
 ให้เทียบทุกซ่ศุขมัน   แผนกไว้
 ตำรวดและโคกศัตย์   ไตมาก   ส้มยี่ฮา
 หิวหากมากกว่าให้   เหตุพินศุขหลาย
- ๗ อธิบายความคิดทั้ง   สดงประการ   หนีพอ
 คำแรกกต่างพิศดาร   ยิ่งถัน
 คำดังตติวิจารณ์   จนหยาม   เกินแถ
 ขอถิตตติความตัน   แต่งแต้มความใจ
- ๘ ผู้ใดมีศุขมัน   เสื่อมสบาย   ดงขอ
 นับว่าทุกซ่เยี่ยมกราย   กตัมร้อน
 ผู้ทุกซ่เมอทุกซ่คลาย   คงประสับ   ศุขแสร
 ศุขและทุกซ่คอกกระทอน   ทุกครังครวแปดง

- ๕๕ ๑๕ ควรแสดงคู่ช่ทุกช้เขา คู่กัน
 นำคู่ช่ทุกช้คงพัน ผูกท้าย
 ขยาคคู่ช่ยอมนำสรพ์ ทูช้เกิด มีแฮ
 ค่างแค้ช้เร็วร้าย ช้อนด้วยทางเดิน
- ๑๐ ๑๖ ขยาคเกินทู่จวิศเกอ กอบกิจ
 คู่ช่ห่อนยังยื่นล้นท เน้นช้
 ล้วนทู่ช้ที่เน้องคิต ตามล่ง แรงนา
 ช้กมกช้กถากถ่า ช้งดาช้ช้หลาย
- ๑๓ ๑๗ ขวนชววยหาช้ช้ด้วย ความลู่ จวิศแถ
 ย่อมจระล่มจิตลู่ แน่นพัน
 ทู่ช้กกระท่อนห่อนแรงดู ดังทู่ จวิศพอ
 แค้ไปพันคัมแค้น ครอบได้กายหลัง
- ๑๒ ๑๘ ช้งหวังความช้ช้ดิน ตราบไต
 จักถะหลัดทู่ช้ใน ห่อนได้
 ทู่ช้จระงับไป เพราะระงับ ช้ช้แฮ
 วัจช้ช้เกดัยคทู่ช้ให้ ประหยดัยช้ระวงใจ

๓๓
๑ ผู้ใดยื่นร้ายแจะ
ทุกขศุขข้อมไม้
ดวงจิตปราศรัต
นึ่งหยุดศุคทางเมอ

ยินดี ดับนา
หมดเชื้อ
เป็นศุข ยิ่งแะ
ศุขนนฤพาน

๓๔
๑ เวียงสารจวนจวบสิ้น
เขมมากตาทเขินมา
ผู้แทนตภาณา
ครมสืบต้ามบทแก

เวดา พิมพะเฮย
ฝตแท
ยกถก เกณฑแะ
ศุขทงโตกยธรรม

จุฬาลงกรณ์

ความกล้า

๑ ดัชนีความซึ่งกล้า	คือใจ
ดูหมิ่นต่อสรรพไทย	ทวงคืน
ยากจนทุกข์ทนใน	มรณะ กัด
ใจไม่กลัวไม่คืน	ไม่สั่นหวั่น
๒ มีจิตวิคิตตาเพื่อ	ล้มหมาย
ดีชอมแล้วถึงตาย	ไม่คว้าม
กลัวเพียงแต่ความขาย	หน้ามนุษย์ นินนา
มละประโยชน์คนตาม	เผด็ทงเป็นผล
๓ คนกล้ามีใฝ่	ไม่กลัว เดยนา
คนไม่เกรงกลัวมัว	มิตตา
ไม่คิดผิดชอบกลัว	ตงคตะ กั้นแฮ
หาญหักคึดจักปล้ำ	ปลุกให้เล็ร็จประสงค์
๔ คงเห็นความกล้าว่า	เป็นกลาง
ในระหว่างขรรคมืดขวาง	จัดดี
ไม่กลัวหนึ่งขตาตต่าง	กลัวหนึ่ง เกินนา
หนึ่งไม่หาญหนึ่งผู้	อาจหัวเกินหาญ

- ๕
๑) สถานที่ให้เกิดกล้า นับเป็น สองแฉ
โดยรูปโดยธรรมเห็น เหตุไฉน
รูปกายดำตันเห็น เอิบอาบ แรงแฉ
มักจะชวนกล้าได้ กว่าผู้ทรพด
- ๖
๑) ชนมีสติจิตกล้า ในจิตร
มลายหวนหวนคิดเดี่ยวคิด ชักกล้า
ความรู้จักขอบเขต ดีชั่ว
นำนะให้กล้ารำ รมสู่ สิ่งดี
- ๗
๑) เขี่ยใจจะทราบแท้ มุตเหตุ กกล้าฤ
บางคาบคนเซตาเพศ ไม่รู้
ประมาทกิจฤทธิเดช ดุดัง กกล้าแฉ
อ้อ, เหตุนี้ของผู้ เรี่ยไว้ ไม่กล้า
- ๘
๑) ตักต่างจริงนัย่อม กกล้าขาย
บ่อนเกรงอันตราย ดักเดอ
รู้จักกิจที่หมาย ควรจะ ทำนา
ตั้งเรี่ยวระโยชนเกอ แก่ผู้ทรงคุณ

๑๑ ความกตัญญู โลกให้
 ความไม่กตัญญูเกิดทุกข์
 ความชลาศชาง่ายคุณ
 คุณโทษธรรมเหล่านี้

เป็นสุข
 กว่า
 เข็ญขึ้น
 แน่แท้พึงเป็น

๑๒
 ๑๒ บางคนเห็นว้างเรียก
 เกะกะว่ากตัญญู
 ปากร้ายกระหืดหิว
 หลงชั่วช้ามาได้

ผิดคือ,
 แผลงใช้
 เรียกปาก กตัญญู
 เรียกกตัญญู

๑๓
 ๑๓ มีอีกทางต่างด้วย
 เมก, ฤทธิเมื่อเข้มแข็ง
 รักเกลียดเมื่อเต็มแรง
 กตัญญูคนเดียว

ความแปลง แปลกซ้ำ
 ฤทธิกตัญญู
 รักเกลียด กตัญญู
 กตัญญูคนเดียว

๑๔
 ๑๔ ไช้ความตามคิดค้น
 ผู้แต่งกันเขา
 ที่จริงจะยังเขา
 ผู้อ่านงานช่วยแก้

คนเตา ต้มเหยย
 ลูกแท้
 ยัยชู้ก บ้างแ
 ก่อให้บริบูรณ์

ความขลาด

- ๑ ความขลาดมีอยู่ถ้วน
 ผู้ข้าจากอดทน
 ใครไม่อดทนกับคน
 เขาจะชี้ให้เห็นได้
 ทุกคน
 ชื่นใจ
 นนขลาด เจียวนา
 เพราะด้วยคนทำ
- ๒ มิจะขลาดจำขลาดให้
 ขลาดจะข้ามยอด
 มิว่าขลาดประบน
 ขลาดจะพาดคนได้
 รั้งถ ขลาดนา
 เพิ่มให้
 ไปทุก สิ่งนา
 ทุกขแททนเห็น
- ๓ ดิ่งโตเป็นผิตแท้
 ผิดอาจจะพาชาคม
 อันอะสุระมีค่าจ
 ใครขลาดผิดจะชี้
 กวขลาด เทอญพ้อ
 อดซ้ำ
 ดิ่งเปล่า นินา
 หลอกให้ ใจหาย

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม